

TANSEGÉDLETKÉNT való terjesztését
a m. kir. Belügyminiszter Úr 45.011/ela. VI-C. 1931. számú rendeletével engedélyezte.

ELŐVEZETÉS ÉS ELFOGÁS

TANULMÁNY A SZUT. 44. ÉS 45. §-AIRÓL

ÍRTA:

MILDSCHÜTZ KÁLMÁN

M. KIR. CSENDŐRSZÁZADOS

MINDEN JOG FENNTARTVA

BUDAPEST, 1931

STÁDIUM SAJTÓVÁLLALAT RÉSZVENYTÁRSASÁG, VI. RÓZSA-UTCA 111. SZ.

TANSEGÉDLETKÉNT való terjesztését
a m. kir. Belügyminiszter Úr 45.011/el. VI-C. 1931. számú rendeletével engedélyezte.

ELŐVEZETÉS ÉS ELFOGÁS

TANULMÁNY A SZUT. 44. ÉS 45. §-AIRÓL

ÍRTA:
MILDSCHÜTZ KÁLMÁN
M. KIR. CSENDŐRSZÁZADOS

MINDEN JOG FENNTARTVA!

BUDAPEST, 1931

STÁDIUM SAJTÓVÁLLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG, VI., RÓZSA-UTCA 111. SZ

Magyar Természeti
Tudományok.

ELŐSZÓ.

A csendőr szolgálati működésének alapját kötelességeinek és jogainak pontos ismerete képezi. Ezek alapos ismerete nélkül a csendőr nem csendőr, sőt magyarán megmondva, még a laktanya kapuját sem hagyhatja el, mert sohasem lehet biztos abban — még ha nincs is szolgálatban —, melyik pillanatban kell valamilyen kötelességet teljesítenie vagy jogát gyakorolnia.

A csendőr szolgálati kötelességeit és jogait a próba-csendőr-tanfolyamon ismeri meg, az ezekben való jártasságot azonban majdnem kizárólag csak alapos önképzés és gyakorlati tapasztalatok útján szerezheti meg.

Az önképzés azonban rendkívüli nagy terhet ró a csendőrrre. Mindannyian ismerjük azokat a nehézségeket, amelyek ezen a téren fennállanak, ott és úgy igyekszünk segíteni, ahol és ahogyan lehet.

Ezek a nehézségek nemcsak most, hanem régebben is fennállottak, így szükségessé vált, hogy Ambrózy Gyula ny. tábornok úr, annak idején mint főhadnagy, pályázattal kapcsolatos felügyelői megbízás alapján a régi csendőrségi szolgálati Utasítás egyik legfontosabb fejezetéről, az elővezetés és elfogásról tanulmányt adjon ki.

Azóta új Utasítás jelent meg, amely sok tekintetben lényegileg is különbözik a régitől, ennek következtében szükségét éreztem annak, hogy a csendőr szolgálati kötelességeinek és jogainak erről a legfontosabb részéről új tanulmányt készítsek.

Tanulmányom célja tehát az, hogy ezt a két fontos §-t feldolgozva, magyarázatokkal és példákkal ellátva, olyan vezérfonalat adjak kézbe, amelyet úgy az oktatásra

hivatottak, mint az önképzésükkel foglalkozó csendőrök mindenkor jól felhasználhassanak.

Talán unalmas is lesz tanulmányom az abban felhozott túl részletes magyarázat, számtalan példa és állandó hivatkozás miatt, szolgáljon azonban mentségemül, hogy minden igyekezetem olyan tanulmány összeállítása volt, amely a kérdést nemcsak minden oldalról megvilágítsa, hanem az oktató kezébe is olyan segédeszköz kerüljön, amelyet az mind az alapvető, mind — csekély változtatással — az ismétlő oktatásnál egyformán felhasználhasson. Legénységünknek óhajtok tehát tanulmányommal szolgálni és jóleső tudat lenne rámnézve e cél megközelítése.

Ha mégis a gyakorlati életben bármely rész oktatásánál kétségek merülnének fel, kérem bajtársaimat, hogy velem ezt már a szolgálatunk érdekében is, az esetleges hiányok eloszlátása végett közölni szíveskedjenek.

Tanulmányomban a katonai egyének elfogására nem tértem ki, mert ezt a kérdést a Szut. 88. §-a részletesen tárgyalja és amúgy is a tanulmány keretén kívül esnék.

Végül ezúton is hálás köszönetemet nyilvánítom a m. kir. csendőrség állandó tanulmányi bizottsága tagjainak: Soltész Imre ezredes, Havranek János alezredes, dr. Hrabár Endre és Szabó Jenő százados uraknak, valamint dr. Miskolczy Ágost királyi ítélőtáblai bíró úrnak, akik tanulmányom felülbírálása alkalmával adott — minden részletre kiterjedő — szakvéleményükkel oroszánrészt járultak hozzá, hogy valóban alkalmas oktatási segédeszközt bocsáthassak a csendőrség rendelkezésére.

Szombathely, 1931 március 30.

A szerző.

BEVEZETÉS.

Az állam minden egyes polgárának többé-kevésbé fontos jogai vannak. E jogok egyik legfontosabbika a személyes szabadság joga. Ennek a jognak tartalma: az egyén személyének biztonsága és mentessége minden — törvényen nem alapuló — korlátozástól. Ez a jog más szóval annyit jelent, hogy az állam polgárain önkényű hatalmat nem gyakorolhat senki. Mennyire fontos jog ez, mutatja az is, hogy e jog ellen elkövetett bűncselekményeket az államhatalom meglehetősen súlyosan bünteti. Még súlyosabban esik ez latba akkor, ha ilyennemű bűncselekményt olyan egyén követ el, akinek épen e jog megvédése lenne a hivatása. Az államhatalom az ő érdekében eljáró egyéneknek abból a célból, hogy fontos és felelősségteljes szolgálatukat elláthassák, azt a különleges jogot adta, hogy indokolt esetben mások személyes szabadsága jogába beavatkozhatnak. Ha tehát a csendőr — aki szintén részese ennek a különleges jognak — jogával visszaél, mint például teszi ezt akkor, amikor valakit törvényes alap nélkül elfog vagy elővezet, nemcsak az illető személyt fosztja meg személyes szabadságának jogával való szabad rendelkezésétől és a polgárok előtt mintegy megbecsületleníti, hanem emellett a legsúlyosabb bűncselekmények egyikét, a hivatalos hatalommal való visszaélést is elköveti. Ezáltal pedig nemcsak magát döntheti romlásba, hanem cselekményével a testület tekintélyének is kiszámíthatatlan károkat okozhat.

A fentiekből láthatjuk tehát, milyen rendkívül fontos az, hogy a csendőr az államhatalom által ráruházott eme különleges — de veszedelmes — jogával teljesen tisztában legyen.

Nézzük már most, mi is ez a jog!

Az elfogás, illetve elővezetés alapján véve nem más, mint az elfogott, illetve elővezetettnek kijelentett egyént megfosztani személyes szabadságának szabad rendelkezésétől.

Az elfogás és elővezetés között tulajdonképpen lényegi eltérés nincs is, csupán csak az eljárásban van különbség az alkalmazandó elővigyázati rendszabályok tekintetében. Minthogy a Szut. a fenti szempontok figyelembevételre következtében külön-külön tárgyalja mind-egyiket, én is ehhez alkalmazkodom.

Mielőtt az elővezetés és elfogás eseteinek részletes tárgyalásába kezdenék, fel kell hívnom az örsparancsnokok és járőrvezetők figyelmét arra a körülményre, hogy a bíróságok és hatóságok az eléjük vezetett vagy nekik átadott egyéneknek kb. 30—40 százalékát — sokszor már az első kihallgatás után — szabadon bocsátják. Nehogy ebből a körülményből esetleg a csendőrséget hátrányosan érintő téves következtetéseket vonjanak le, igyekszem röviden rámutatni azokra az okokra, amelyek a fenti körülményt előidézik.

Amikor a gyanúsított csendőri nyomozás alá kerül, rendszerint olyan nyugtalan lelkiállapotban van, hogy figyelmét minden körülményre kiterjeszteni nem tudja, így a csendőrnek sok olyan adatot szolgáltat ki, amelyek alapján az elővezetés vagy elfogás indokolt lesz. Amikor azonban az előállított gyanúsított a vizsgálóbíró vagy az illetékes hatóság elé kerül, védekezését már rendszerint jobban átgondolta, sőt sokszor már nagyon is jól tudja, hogyan kell védekeznie, mit kell mondania. Amit a csendőri nyomozás során első meglepetésében elmulasztott, azt itt rendszerint kipótolja, kiszalajtott vallomásait részben vagy egészben visszavonja, könnyek közt panaszkodik a csendőrök brutális bánásmódjáról, zokogva emlegeti elhagyott családját, nyomorát, betegségét, stb. Megkezdődik tehát a bűncselekmény devalválása, a sértett érdekeinek ellentétes színben való feltünttetése. Ezek és más hasonló momentumok okozzák sokszor, hogy a letartóztatást túl

szigorúnak, vagy a törvénnyel ellentétesnek látják és megszüntetik.

Van azonban még egy másik ok is. A Bp. értelmében az előzetes letartóztatás elrendelésében nagy szerepet játszanak: a gyanúsított személyi, családi és egyéb mellékkörülményei, lelki motivumok, vagyoni helyzete stb. Ezeknek a mérlegelését azonban nem bízhatjuk a csendőrré, mert a csendőr bekapcsolódásával tulajdonképpen az igazságszolgáltatás művének megindításáról van szó, humanitárius szempontokon való rágódás pedig igen nagy és helyrehozhatatlan károkat okozhat. A csendőr a bűnügyi nyomozásban nem játszhatja a bíró és megértő ember szerepét. Ugy látom, a Szut.-ot is a szigorúbb álláspont figyelembevételével szerkesztették, mert a Szut.-nak az elővezetés és elfogásra vonatkozó pontjai az előállítás tekintetében nem engednek olyan tág teret a mérlegelésre, mint a Bp. Ne feledjük azonban el, hogy a Bp. magasabb képzettségű egyének részére szolgál, míg a Szut.-nak a csendőr felfogóképességéhez és intelligenciájához kellett alkalmazkodnia. A csendőr eljárása tehát inkább legyen a törvény szigorához alkalmazkodó, mintsem megfordítva.

Az elővezetés és elfogás eseteinek részletes tárgyalásánál tehát én is igyekszem a törvény szigorához merevebben ragaszkodni, mert tanulmányommal csak így tudom kijelölni azt az utat, amelyen a csendőrnek haladnia kell.

Ha tehát a csendőr által elfogott vagy elővezetett egyént az illetékes bíróság vagy hatóság szabadon engedi, ne a csendőr hibás eljárásában keressük elsősorban az okot, mert azt vajmi ritkán fogjuk megtalálni. Az ok a fentebb felsorolt körülményekben rejlik!

I. RÉSZ.

„SAJÁT KEZDEMÉNYEZÉS” FOGALMA.

Felhívás (megkeresés) kiadására jogosítottak.

Ha a Szut. 309. pontjában tárgyalt elővezetés — és a 311. pontjában foglalt elfogás fogalmi meghatározását megfigyeljük, az első, ami szemünkbe tűnik az, hogy milyen alapon is foganatosítja tulajdonképen a csendőr a fenti két pontban tárgyalt szolgálati cselekményt.

Mielőtt tehát az elővezetés és elfogás eseteinek részletes tárgyalásába kezdenék, tisztába kell jönnünk azzal, hogy a csendőr a fenti két szolgálati cselekményét tulajdonképen milyen alapon is teljesíti.

Ha akár az elővezetés, akár az elfogás fogalmi meghatározását nézzük, azt látjuk, hogy mindkét szolgálati cselekményét a következő alapon foganatosítja:

- a) saját kezdeményezésből,
- b) felhívás (megkeresés) folytán.

ad a)

Saját kezdeményezés alatt azt értjük, hogy a csendőr valamilyen szolgálati cselekményt — jelen esetben elővezetést — anélkül, hogy erre felhívást, megkeresést vagy külön utasítást kapna, a szolgálati utasításaiban foglalt általános kötelességei, illetve jogai alapján tisztán önszántából hajt végre.

Példák:

1. A járőr az országhatár közelében portyázva, egy csavargónak látszó egyénnel találkozik, aki előtte gyanusnak tűnik fel. A járőrvezető a Szut. 307. pontjában adott jogánál

fogva az illetőt igazolásra szólítja. Ez alkalommal azonfelül, hogy az illetőnél semilyen elfogadható igazolvány nincs, a járőrvezető kérdéseire sem tud kielégítő választ adni. A járőrvezető tehát az illetőt a Szut. 310. pont megfelelő alpontja alapján elővezetés céljából őrizetbe veszi. A járőr ebben a példában felhozott esetben mind az illető igazolásvonása, mind az elővezetés céljából való őrizetbevétel terén tisztán önszántából cselekedett. A Szut. 307. pontja ugyanis az igazoltatás jogát, a 310. pontja pedig az elővezetési köteleességét csak általánosságban adja meg, illetve mondja ki, nem pedig éppen erre a kimondott személyre vonatkozólag. A járőr tehát ebben az esetben mindkét szolgálati cselekményt saját kezdeményezéséből teljesítette.

2. Ha az előbbi példában felhozott esetben a járőr az igazolásvonás alkalmával megállapítja, hogy az illető ellen már egy hónap óta nyomozólevél van kibocsátva, akkor a járőr az illetőt a Szut. 312. pont megfelelő alpontja alapján fogja el.

Itt a járőr az illetőt a Szut. 307. pontjában adott joga alapján tisztán önszántából igazoltatta, de az elfogás már azért történt, mert az illető ellen nyomozólevél volt kibocsátva. Jelen esetben tehát az illető elfogását személyére vonatkozóan is elrendelték, a járőr tehát nem mérlegelhetette azt, hogy az illetőt elfogja-e, vagy sem, ennélfogva az elfogást nem is saját kezdeményezéséből teljesítette.

3. A nagykállói vasúti állomásfőnök a nyírbátori vasúti állomásfőnök útján a nyírbátori vasúti állomáson szolgálatot teljesítő vasútügyleti járőrt távbeszélőn megkeresi, hogy a rövid idő múlva oda beérkező vonaton utazó Kiss Péter nevű, nagykállói lakatostanoncot fogja el, mert az illető félórával ezelőtt a vasútállomásról női ruhákkal telt bőröndöt lopott el és a jelzett vonattal megszökött. Az állomásfőnökség nem rendőri hatóság, így tehát a Bp. 85. és 143. §-ában foglalt elfogásra való felhívási jog nem illeti meg. A járőrhöz ilyenirányú megkeresést a Szut. 422. pontja alapján intézhet, de a járőrnek az állomásfőnök megkeresését a Szut. 523. pont utolsó bekezdése értelmében magán (privát) feljelentésnek kell tekintenie és aszerint eljárnia. Ha tehát a bejelentett adatok a tényeknek megfelelnek és az elfogást egyéb körülmé-

nyek is indokolttá teszik, a járőr Kiss-t a Szut. 312. pont megfelelő alpontja alapján elfogja. Ha pedig a bejelentett adatok a tényeknek megfelelnek ugyan, de más körülmények az elfogást nem tennék feltétlenül szükségessé, a járőr Kiss elfogását mellőzni fogja. A járőr tehát szabadon mérlegelve a felmerült tényeket és körülményeket, ezek alapján fog elhatározásra jutni. Abban az esetben, ha a járőr Kiss-t elfogná, a megkeresés dacára is tisztán önszántából cselekedett, ebben az esetben tehát a szolgálati cselekményt saját kezdeményezéséből végezte.

4. A szárnyparancsnokság alárendelt örseinek parancsot ad, hogy Rukabina Ilona kémgyanus nőt — amennyiben valamelyik örs körletében megjelennek — a vegyesdandár-parancsnoksághoz kísérik be. Az egyik örs járőre az idegenek ellenőrzése alkalmával nevezettet felismeri és elfogja. Ebben az esetben a járőr az idegenek ellenőrzésével kapcsolatban az illetőt a Szut.-ban foglalt általános kötelezettségei és jogai alapján igazoltatta. Az elfogást azonban már nem a Szut., hanem a kémgyanus egyénekkel szemben követendő eljárást szabályozó különleges utasítás alapján teljesítette, tehát ezt a cselekményét nem is végezte saját kezdeményezésre.

A felhozott négy példa alapján talán azt is mondhatjuk, hogy azokat a cselekményeket végezzük saját kezdeményezésből, amelyek végrehajtása miatt — tehát nem a végrehajtás módja miatt — az eljáró csendőr felelős. Ez kitűnik abból is, ha a járőr az első és a harmadik példában felsorolt esetekben az illetőket esetleg jogtalanul vette volna őrizetbe, ezért a cselekményért a felelősség a csendőrt terheli, míg a második és negyedik példa alatti esetekben, ha az elfogás jogtalan is volt, a felelősség a nyomozólevél, illetve a különleges utasítás alapján kiadott rendelkezés eredeti kibocsátóját terheli. Nagyobb biztonság kedvéért felhozhatjuk még a Szut. 465. és 461. pontjait is. Ezek szerint az első és harmadik példa alatti esetekben a járőr a Szut. 465. pontja értelmében tényvázlatot szerkeszt, amelynek 8. vízszintes rovatába azt írja be, hogy az elfogás, illetve elővezetés saját kezdeményezéséből történt; míg a 2. és 4. példában felhozott esetekben nem szerkeszt tényvázlatot, hanem a Szut. 465. pont 2.

bekezdése értelmében az illetőket csupán csak rövid jelentés kíséretében adja át.

Fenti példákából — úgy hiszem — világosan látjuk, mit is kell saját kezdeményezés alatt érteni.

ad b)

Felhívás (megkeresés) alapján a járőr csak akkor fogantatosít elővezetést vagy elfogást, ha azt a felhívás (megkeresés) kiadására jogosult illetékes hatóság vagy személy adta ki. Ellenkező esetben a Szut. 523. pont utolsó bekezdése értelmében ezeket csupán feljelentéseknek, illetőleg kérelmeknek kell tekinteniök.

A Szut. 521. pontja részletesen felsorolja mindazokat, akik a csendőrséget felhívás útján igénybevenni jogosultak.

Miután fontos, hogy az ott felsoroltak hivatásszerű állásával és szervezetével a csendőr tisztában legyen, mert az egyes csoportokban lehetnek olyan személyek is, akik a csendőrséget felhívás útján igénybevenni nem jogosultak, az alábbiakban ezeket általánosságban ismertetem.

a) **Az illetékes kormánybiztos** a kormány végrehajtó hatalmának a képviselője, akit rendkívüli esetekben (nagyobb arányú elemi csapás, árvíz, nagyarányú tűzvész, súlyosabb jelentőségű sztrájk vagy zavargás stb.) különleges feladatok megoldására szokott a kormány kiküldeni. Ilyen esetekben a kormány helyett ő teszi meg azokat az intézkedéseket, amelyeket a közigazgatási hatóságok saját hatáskörükben nem tehetnek meg. Ezért szükség esetén kellő anyagiak felett is rendelkezik. A kormánybiztos abban a tekintetben és feladatkörben, amelynek megoldására kiküldték, ellenőrzi a hatóságok intézkedését és működését is. A hatóságok tehát neki épen úgy tartoznak engedelmeskedni, mintha az intézkedéseket magától a kormánytól kapták volna. A kormánybiztos kiküldésére ilyen nagyobb eseteknél azért van szükség, mert a helyszínen megjelenve, mindenről azonnal és közvetlenül tájékozódhatik, a kellő intézkedéseket ennek alapján azonnal megteheti, ami akkor, ha a kormány egy teljhatalommal rendelkező egyént nem küldene ki, rendkívül nehézkes volna és a legtöbb esetben a kellő intéz-

kedések — amelyeknek épen a sürgősség a legfontosabb alapeleme — már régen elkésve érkezének. A kormánybiztosnak arra a területre és tevékenységre, amelyre hatásköre kiterjed, karhatalmi rendelkezési joga is van és mint ilyennek, a csendőrségel szemben (örsök, járőrök, egyes csendőrök) felhívási joga van. Kormánybiztosnak rendszerint az illető terület főispánját szokták megbízni. Sokszor nagyobb rangban levő miniszteri tisztviselőt vagy befolyásosabb, tekintélyesebb magánembert (például: nagyobb földbirtokost, politikust) is megbíznak.

b) **A vármegye alispánja** a vármegye első tisztviselője. Ő intézi a vármegye ügyeit. Ő bíraskodik másodfokon a közigazgatási hatóságok — mint rendőri büntetőbíróóságok — hatáskörébe utalt büntető ügyekben. Helyettese a **vármegyei főjegyző**.

c) **A királyi bíróságok** magánjogi és büntető ügyekben ítélik. Ha büntető ügyekben ítélik, **büntetőbíróóságnak** is hívjuk őket.

A bűnügy rendszerint az úgynevezett elsőfokú bíróságnál veszi kezdetét és felelőzés folytán kerül a másod-, illetve harmadfokú bíróság elé. **Elsőfokú bíróságok:** a kir. járásbíróóságok és a kir. törvényszékek. **Másodfokú bíróságok:** a kir. ítélőtáblák.* **Harmadfokú bíróság:** a kir. Kúria.

Járásbíróóság minden közigazgatási vármegye területén rendszerint több van. A járásbíróóságok a kisebb vétségekben és egyes hozzájuk utalt kihágásokban ítélik. A járásbíróóságnak van egy **elnöke** (esetleg az úgynevezett vezető kir. járásbíró), aki mellé a szükséghez képest többkevesebb járásbíró van beosztva. Ezek mindegyikének önálló munkaköre van. Minden egyes bíró a hozzája tartozó ügyekben önállóan ítélik, ellentétben a többi bíróságokkal, ahol több bíró együttvéve ítélik. Ezért a járásbíróóságot **egyes bíróságnak** is szoktuk nevezni. A járásbíróóság hatáskörébe tartozó bűnügyekben a nyomozó cselekmények elvégzésére vonatkozó intézkedéseket a já-

* Másodfokú bíróságok még a kir. törvényszékek is, mert ezek bírálják el másodfokon a kir. járásbíróóságtól felelővitt ügyeket.

rásbíróság adja ki, nevezetesen a büntető ügyekkel foglalkozó és az azokban ítélező úgynevezett **büntető járásbíró**. A járásbírósághoz beosztott bírók mindegyike külön-külön a járásbíróság tagjaiul tekintendő.

A járásbírósághoz még a körülményeknek megfelelő számú **segédszemélyzetet** (titkárt, jegyzőt, joggyakornokot) és **irodai kezelőszemélyzetet** is beosztanak. (Irodafőtisztet, irodatisztet, irodasegéd tisztet, díjnokot.) Ezek azonban nem tartoznak a járásbíróság tagjai (bírái) közé. Ezeknek felhívási joguk egyáltalában nincsen, kivéve az önálló működési körrel felruházott jegyzőt vagy titkárt, amennyiben a büntető vizsgálatok ellátásával van esetleg megbízva.

Király törvényszék minden vármegye területén rendszerint csak egy van. A kir. törvényszék büntettekben, súlyosabb vétségekben és némely kihágásban (pl. vámmjövédéki kihágásokban) ítélezik. Minden törvényszéknek megvan az elnöke* és több — három tagból álló — tanácsa, valamint több egyes — tehát egyedül ítélező — bírāja. Ezek a tanácsok és bírák hozzák az egyes ügyekben az ítéletet. Minthogy az ítéleteket némely ügyben az egyes tanácsokban levő 3—3 bíró együtt és közösen hozza, a törvényszékeket **társasbíróságnak** is hívjuk.**

A **fiatalkorúak bírósága** a fiatalkorúak által elkövetett bűnügyekben ítélezik.*** Ez a büntetőtörvényszékek keretében alakul meg és mint egyes bíróság jár el. Ott, ahol a körülmények azt szükségessé teszik, a járásbíróságoknál is megalakítható.

A **kir. ítélőtáblák másodfokú bíróságok**. Az ítélőtáblák mindegyike alá bizonyos számú kir. törvényszék tartozik, az azokhoz tartozó járásbíróságokkal együtt és az ezek által hozott ítéletek kerülnek felebbezés vagy felülvizsgálati kérelem folytán az ítélőtáblához. Vannak

* A Budapesten székelő kir. törvényszékeknek másodelnökök is van.

** A kir. törvényszék mint egyes bíróság is eljár ugyan, de azért társasbíróságnak is nevezik, mert hatáskörének fontosabb része a hármas tanácsok működésén nyugszik.

*** A fiatalkorúak bírósága a felnőttek ügyeiben is ítélezik; bizonyos feltetelek mellett a szülők, gyámok és felügyelőknek a járásbírósági hatáskört meg nem haladó vétségeiben és kihágásaiban.

ügyek, amelyekben a kir. törvényszék a másodfokú, sőt esetleg legfelsőbb bíróság, viszont a kir. ítélőtáblák néha harmadfokú bíróságok is. A kir. ítélőtábla több háromtagú tanácsból áll és ezek hozzák az ítéleteket.

A kir. Kúria harmadfokú* bíróság és az egész ország területére csak egy van. Az általa hozott ítéletek véglegesek. Ugyancsak a kir. Kúria hozza elvi ügyekben a végérvényes döntést. (Kúriai döntvény.) Ítéleteit és döntéseit öt bíróból álló, úgynevezett ötös-tanácsban hozza meg. Ilyen ötös-tanács a Kúria kebelén belül több is van.

d) A kir. ügyészségek a következőképen tagozódnak:

kir. ügyészségek az egyes kir. törvényszékek mellett, kir. főügyészségek az egyes kir. ítélőtáblák mellett, koronaügyészség a királyi Kúria mellett.

Minden ügyészségnek egy-egy elnöke van (vezető) és pedig: minden törvényszék mellett a kir. ügyész, minden ítélőtábla mellett a kir. főügyész és a Kúria mellett a koronaügyész. Ezen vezetők mellé a szükséghez képest megfelelő számú kir. ügyész (törvényszékeknél), kir. főügyészhelyettes (ítélőtábláknál) és koronaügyészhelyettes (Kúriánál) van beosztva.** Ezek közül a rangban legidősebb az elnök helyettese. A felsoroltak mindegyike külön-külön az ügyészség tagjának tekintendő és mindannyian a bíróságtól függetlenül, közvetlenül az igazságügyminiszternek vannak alárendelve.***

Az ügyész teendője annál a törvényszéknél, amely mellé ki van nevezve, a tudomására jutott, hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesíteni s a bűnvádi eljárásban a közvédat képviselni. Jogában áll a vád képviselőtét megokolt esetben megtagadni, vagy a teljesített nyomozást beszüntetni. Jogában áll egyébként bármely főmagánvádra üldözendő cselekmény miatt folyó bűnvádi eljárásba beavatkozni s a

* A kir. Kúriát azonban általánosságban nem harmadfokú-, hanem legfelsőbb bíróságnak nevezik.

** A kir. ügyészség elnökének a helyettese a kir. ügyészségi alelnök.

*** Az ügyész a főügyész útján van az igazságügyminiszternek alárendelve.

vád képviselőtét közérdekből átvenni. A kimondott ítéletek ellen felebbezéssel élhet; az ítélet jogerőre emelkedése esetén pedig annak végrehajtásáról gondoskodik. Ugyancsak ő ügyel fel a hatásköre alá tartozó törvényszéki és járásbíróági fogházakra. (A fegyházaknál, kerületi börtönöknél, államfogházaknál és a gyűjtőfogháznál külön igazgató, illetve felügyelő van kinevezve.)

A főügyész teendője annál az ítélőtáblánál képviselni a közvádat, amely mellé ki van nevezve. Ezenfelül az alája rendelt ügyészségeknek a vád képviselőtére vagy a vád elejtésére utasításokat adhat.

A koronaügyész a kir. Kúriánál képviseli a vádat. Ezenkívül a Bp. 441. §-ában adott jogánál fogva ellenőrzi, nem csúszott-e be valamilyen jogi tévedés bármilyen bíróság ítéletébe (végzésébe), ha igen, a jogegység érdekében a kir. Kúriánál perorvoslattel élhet.

Minden ügyészségnél még a szükséghez képest megfelelő számú **kezelőszemélyzet** van alkalmazva. Ezek nem tartoznak az ügyészség tagjai közé, így tehát a csendőrséggel szemben semmiféle felhívási joguk sincsen.

A kir. járásbíróságoknál a közvádat az úgynevezett **ügyészi megbízott** képviseli; ezt a kir. járásbíróságok mellé szervezték. Rendesen a kir. bíróságoknál alkalmazott egységes bírói és ügyvédi vizsgálával rendelkező fogalmazó és több helyettese van az ügyvédek, ügyvédjelöltek sorából. Az ügyészi megbízott a kir. ügyészség tiszteletdíjjal ellátott tagja, de a kir. járásbíróáságnál a vád képviselőtén kívül csak indítványozó joga van és a csendőrségnek nem adhat elővezetésre (elfogásra) felhívást.

e) A **vizsgálóbíró**-a kir. törvényszék bírói testületének tagja. Feladata: teljesen önálló és független hatáskörben a bűnügyi vizsgálat teljesítése.

A vizsgálat lényegében nem más, mint nyomozás, de bírói hatáskörben, a független bíró tekintélyével megerősítve. Ha magánvádoló képviseli a vádat, kötelező a vizsgálat, egyébként elrendelése a kir. ügyészség indítványára történik. Az 1921:XXIX. t.-c. 7. §-a részletesen felsorolja azokat az eseteket, mikor kell vizsgálatnak megelőznie a főtárgyalás elrendelését. Általában súlyo-

sabb, bonyolultabb s különösen az úgynevezett főbenjáró bűncselekmények esetében kötelező a vizsgálat. Vizsgálatot hivatalból is elrendelhet a bűnügyben ítéelő bíróság, valamint a vád alá helyezés kérdésében döntő vádtanács, még pedig bármilyen bűncselekmény esetében. A törvény a vizsgálóbíró rendkívül széleskörű hatáskörrel ruhazza fel. Ha a nyomozás során szemle, lefoglalás, előzetes letartóztatás, eskü alatti kihallgatás szüksége merül fel, ezt a kir. ügyészség vagy a rendőri hatóság a vizsgálóbírónál indíttványozza. A vizsgálóbíró a vizsgálat céljainak előmozdítása, vagy a biztonsági intézkedések megtétele végett a rendőrhatóságokat is megkeresheti, illetve a rendőri közegeket felhívhatja. A csendőrség ezeket a felhívásokat a legsürgősebben teljesíteni tartozik. (Bp. 109. §.) A rendőrségi hatáskörben elrendelt előzetes letartóztatás fenntartása szintén a vizsgálóbíró hatáskörébe tartozik.

Ha valamely ügy felebbezés útján a törvényszéktől az ítéltáblához kerül és a bizonyításnak az ítéltábla előtt való felvétele nagy nehézségekkel járna, az ítéltábla a bizonyítás felvételére (sértettek, tanuk stb. kihallgatására, megesketésére) akár a saját bíróját, akár az elsőfokban eljáró törvényszék bíróját kiküldheti, esetleg azt a járásbírókat bízza meg, amelynek területén a bizonyítás felvétele a legkönnyebben történhetik meg. Ezenkívül az egyes társasbíróknak jogukban áll (még elsőfolyamodású ügyek elintézésében is) bizonyos bírói cselekmények foganatosítása végett (eskü alatti kihallgatásra, bírói szemlére stb.) a tanács egyik tagját kiküldeni. Ezeket hívjuk kiküldött bírónak.

f) A főszolgabíró járása területén a hatósági jogokat gyakorolja és rendőri büntetőbíró azokban az ügyekben, amelyeket a törvény elbírálás végett hozzá utalt.* Felügyel a községekre és a községi tisztviselők fegyelmi ha-

* A közvádat elsősorban a tisztiügyész vagy — különösen vidéki járásoknál — az ügyészi megbízott képviseli. A rbsz. 21. §-a szerint ügyészi megbízott csak ügyvéd, ügyvédjelölt, jogi vagy államtudományi doktor, avagy közigazgatási szolgálatban álló, vagy a közszolgálatból kilépett olyan tisztviselő lehet, aki legalább a jog- vagy államtudományi államvizsgát letette és egy éven át rendőri közigazgatási vagy bírósági szolgálatban volt. A tiszti ügyész (ügyészi megbízott) jogosult az iratokat megtekinteni, továbbá az eljárás során kiegészítő és pótdíttványokat tehet, úgyszintén a hozott határozatok ellen jogor-

tósága. A törvényhatóság címerével és a járás nevét tartalmazó körfelirattal ellátott külön pecsétje van. A járásban ő felelős a közrendért, a polgárok személy- és vagyonbiztonságáért. A járás területének nagyságához és a közbiztonsági viszonyokhoz képest egy vagy több szolgabíró van mellette. A szolgabírák közül rendszerint egykettőnek mindig önálló hatásköre van. Ezek közül rendszerint a rangban legidősebb a főszolgabíró helyettese. Ugy a főszolgabíró, mint a szolgabíró jogvégezett egyén. A főispán azoknak a szolgabíróknak, akik ebbeli minőségükben hosszabb ideig működnek, kitüntetésképen a „tiszteletbeli“ (tb.) főszolgabíró címet adományozhatja. A csendőrséggel szemben azonban csak a főszolgabírónak, helyettesének és az önálló hatáskörrel felruházott szolgabíróknak van felhívási joguk. Természetes, hogy a felhívási jog csak a saját területén elhelyezett csendőrséggel szemben érvényes.

A főszolgabíró mellett megfelelő számú irodai kezelőszemélyzet van, ezeknek azonban a csendőrséggel szemben felhívási joguk nincsen.

g) Azokon a területeken, ahol a közbiztonsági szolgálatot a m. kir. államrendőrség végzi, az illetékes kerületi főkapitány, az illetékes rendőrkapitányságok és kirendeltségek vezetői, azok helyettesei, valamint az illetékes megyei és törvényhatósági jogú városokban a rendőri bíráskodással megbízott tisztviselők, az ő területükön lévő csendőrörsökkel szemben — de csakis azon a területen teljesítendő szolgálatra — a csendőrségnek felhívást adhatnak.

h) A közigazgatási hatóságoknak esetenként kiküldött önálló intézkedésre jogosított tagja alatt azt a hatósági személyt értjük, akit a közigazgatási hatóság, esetleg

voslattel élhet. A rbsz. 24. §-a értelmében a tisztí ügyésszel közölni kell a súlyosabb kihágásokat, az elsőfokú rendőrbíróság által hozott ítéleteket, megszüntető végzéseket, a tisztí ügyész indítványával ellenkező határozatokat, továbbá hivatalból üldözendő kihágások tárgyában hozott oly ítéleteket, ahol a büntetés végrehajtását feltételelesen felfüggesztették, vagy ahol az újrafelvétel esetében az új határozat a régi jogerős határozattól eltér és végül az olyan határozatokat, ahol több elzárásbüntetést egy összbüntetésbe foglaltak. Az ügyészi megbízott elejtheti a vádat, a főszolgabíró azonban ennek dacára is hozhat határozatot.

maga helyett, például egy népgyűlésre kiküld, hogy a hatóság helyett és annak nevében intézkedjék. Ennek a hatósági személynek ugyanazok a jogai vannak, mint az általa helyettesített hatóságnak magának, így tehát a csendőrséggel (örsök, járőrök, egyes csendőrök) szemben közvetlen felhívási joga is van. Ezek a kiküldöttek rendszerint a községi jegyzők.

(Természetes dolog, hogy ha a csendőrnek valamelyik *előljárója* ad ki valakinek elővezetésére (elfogására) parancsot (pl. a nyomozást irányító szakaszparancsnok az egyik nyomozó járőrnek azt a parancsot adja, hogy a szomszéd községben lakó egyik alaposan gyanúsított egyént azonnal fogja el, mert bizalmas úton nyert értesülése szerint az éj folyamán meg akar szökni), ezt a csendőr — minthogy a csendőrség a Szut. 1. pontja értelmében katonailag szervezett őrtestület, a Szut. 17. pontja értelmében pedig a Szolg. Szab. 1. rész a csendőrségre is vonatkozik — a Szolg. Szab. a m. kir. honvédség számára első részében foglaltak értelmében teljesíteni tartozik. Kivételt képez az az eset, ha az adott parancsot a Szolg. Szab. I. rész 60. pontjában felsoroltak alapján megtagadni köteles.

A Szut. 395. pontja szerint: „saját kezdeményezésből a *községi előljáróság* bűnügyi nyomozást csak akkor teljesíthet, ha veszély van a késedelemben, a csendőrség nincs jelen és annyi idő sincs, hogy az kellő időben értesíthető legyen; ilyen esetben is azonban csak a halaszthatatlan nyomozati cselekményeket foganatosíthatja.“ E pont értelmében tehát a községi előljáróságok nincsenek feljogosítva arra, hogy a csendőrséget valakinek az elővezetésére (elfogására) megkeressék. Ha állana annyi idő a községi előljáróság rendelkezésére, hogy a csendőrséget a kellő időben értesítse, ezt megtenni feltétlen kötelessége, ebben az esetben pedig a csendőrség, ha maga is fennforogni látja annak szükségét, azt foganatosítja is.)

II. RÉSZ.

ELŐVEZETÉS.

I.

AZ ELŐVEZETÉS FOGALMA.

Szut. 309. pont.

Az elővezetés fogalmát a Szut. 44. §. 309. pont első bekezdése a következőképen határozza meg: „Az elővezetés az az eljárás, amikor a csendőr valakit a jelen §-ban előírt esetekben akár saját kezdeményezésből, akár az illetékes bíróság (hatóság) felhívása (megkeresése) folytán őrizetbe vesz abból a célból, hogy őrsparancsnoksága vagy az illetékes bíróság (hatóság) elé állítsa, avagy pedig személyazonosságának megállapítása végett oda kísérje, ahol az megtörténhetik.“

Ha ezt a meghatározást megfigyeljük, látjuk, hogy ez a pont három részre oszlik és pedig:

- I. Milyen alapon,
- II. milyen célból és
- III. hogyan

történik az elővezetés.

Nézzük most részletesebben az egyes pontokat:

ad I.

A Szut. 309. pont első bekezdése szerint az elővezetés a következő alapon foganatosítandó:

- a) saját kezdeményezésből,
- b) felhívásra (megkeresésre).

ad a)

A „saját kezdeményezés“ fogalmi meghatározását

jelen tanulmányom I. rész, ad a) alatti magyarázat tartalmazza.

ad b)

Azt, hogy kik jogosultak valakinek az elővezetését elrendelni, a Szut. 521. pontja tartalmazza. Az ott felsoroltak részletes ismertetését jelen tanulmányom I. rész, ad b) alatti magyarázata tartalmazza.

ad II.

A Szut. 309. pont 1. bekezdése szerint az elővezetés abból a célból foganatosítandó, hogy az elővezetendőt:

- a) az örsparancsnoksághoz,
- b) az illetékes bírósághoz (hatósághoz) vezessék, vagy
- c) személyazonosság megállapíthatása, végett bárhová, ahol az megtörténhetik.

ad a)

Az örsparancsnoksághoz való elővezetés célja lehet:

1. az illetőnek továbbkísérés végett való átadása (Szut. 544. pont),

2. annak megállapítása, hogy az illető ellen nincs-e az őrizetbevételre vonatkozó rendelkezés kiadva (nyomozólevél, körözés, csendőrtiszti parancsnokságok parancsai stb.),

3. végül a gyanu eloszlátása akkor, ha az illető még csak gyanus abban, hogy valamilyen büntetendő cselekményt követett el, illetve el akart követni (nyomozás, portyázás, átkutatás stb. alkalmával). Ezt olyan esetekben használjuk, amikor a járőrnek nem áll még világos tényállás rendelkezésére és egyelőre a gyanus egyén kilétének biztos megállapítására, vagy a továbbiak felderítésében való rendelkezésreállásra van szükség.

ad b)

Az illetékes bíróság (hatóság) elé állítás oka lehet az, hogy az illető:

1. elővezetésére felhívást (megkeresést) adtak ki,
2. előállítását más módon rendelték el (körözés, parancs stb.),

3. terhére olyan bűncselekmény állapítható meg, amelynek következtében vele szemben a Szut. 310. pontjában felsorolt és az illetékes bíróságnak (hatóságnak) való átadást indokló körülmény forog fenn. (Igazolás megtagadása, külföldinél a jelentkezés elmulasztása stb.).

Az illetékes bíróság, mint hatóság alatt a felhívásban megjelölt bíróságot vagy hatóságot, saját kezdeményezésből történt elővezetéseknel pedig a Szut. 541. pont b) — f) alpontjaiban megjelölt bíróságokat vagy hatóságokat kell érteni.

ad 6)

A személyazonosság megállapítása végett az illetőt elő kell vezetni:

1. a legközelebbi községi előljáráshoz, ha az ott foganatosítható (Szut. 308. pont, 5. bekezdés),

2. az őrparancsnoksághoz, ha ebből a célból más őrparancsnokság vagy rendőrhatalóság távbeszélő vagy távirati megkeresése, avagy ujjlenyomat felvétele szükséges, végül

3. bármely olyan helyre, ahol a személyazonosság megállapítása lehetséges (más tanya, község, személy, távbeszélőállomás stb.).

(A személyazonosság megállapításával a Szut. 310/c. pont magyarázatánál foglalkozom.)

ad III.

Az elővezetés módjával a Szut. 309. pont, 2. bekezdése és a 46. §. foglalkozik. Ez már kiesik tanulmányom köréből, erre tehát nem térhetek ki.

II.

AZ ELŐVEZETÉS ESETEI.

310. pont bevezetés.

A Szut. 310. pontja azokat az eseteket sorolja fel, amelyekben a csendőrnél az elővezetést foganatosítani kötelek.

A 310. pont első sorának ezen kifejezése alatt: „A csendőr elővezetni köteles azt“, azt kell értenünk, hogy az ott felsorolt esetekben a csendőrnek csupán csak az áll jogában, hogy megállapítsa, vajjon az ott felsorolt esetek valamelyikének tényálladéka fennforog-e. Ha igen, az elővezetést nem mellőzheti, hanem azt feltétlenül teljesíteni tartozik, mert ellenkező esetben cselekményének súlyához és a körülményekhez képest őrszolgálati kötelességsértést, vagy szolgálati mulasztást követ el és felelősségre vonják. Természetes dolog, hogy ez a Szut. 320. pontjában felsorolt valamely körülmény fennforgása esetén az illető elővezetett egyén szabadonbocsáthatását nem zárja ki. (A csendőr szabadonbocsátási hatáskörével jelen tanulmányom IV. részében részletesen foglalkozom.)

310/a. alpont.

A Szut. 310/a. alpontja azt az esetet tárgyalja, amikor a csendőr valakit azért vezet elő, mert azt az arra jogosult bíróság (hatóság) kifejezetten elrendelte.

(Az elővezetés elrendelésére jogosítottakat lásd a 309. pont magyarázatánál.)

A hatóság vagy a bíróság, ha valakinek az elővezetését elrendeli, azt rendszerint nem indokolja, így a csendőrnek a felhívás vagy megkeresésben csak azt kell megvizsgálnia, hogy a felhívás félreérthetetlenül tartalmazza-e az „elővezetés“ szót. Ezenkívül meg kell néznie, hogy a felhívás teljesítésére tényleg jogosult-e, nem tartozik-e annak teljesítése más hatóság vagy hatósági közeg hatáskörébe, esetleg nem kell-e annak teljesítését megtagadnia. (Például: cselédszökevények helyben való elővezetését.) Ha a felhívás vagy megkeresés teljesítése ellen aggálya merül fel, úgy a Szut. 525. pontjában előírtak szerint kell eljárnia.

A Szut. 13. pont 2. bekezdése szerint a felhívás fogatnosításának módjáért, a törvény és a szolgálati utasítás pontos megtartásáért az eljáró csendőr felelős. Ennek alapján tehát az eljáró csendőrnek kiváló gondot kell for-

dítania a személyazonosság megállapítására, nehogy az elővezetendő személy helyett más ártatlan embert vezessen elő, mert ezért már az eljáró csendőr lesz felelős. Van azonban eset, amikor a csendőr — bár az illető elővezetését a felhívás kifejezetten elrendeli — a felhívást nem mindenkor köteles teljesíteni. Ez a Szut. 320. pontjának utolsó bekezdésében foglalt az az eset, amikor a csendőrt valakinek pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztés-büntetés végrehajtása céljából való elővezetésre hívják fel és az elővezetendő:

a) a pénzbüntetés befizetésének megtörténtét okmánnal igazolja, vagy pedig

b) a pénzbüntetést a csendőr jelenlétében az előírt helyre befizeti.

Ebben az esetben a csendőr az elővezetést a Szut. 320. pontjának utolsó bekezdésében foglaltak alapján mellőzi és az a) alatti esetben a pénzbüntetés lefizetésének megtörténtét, a b) alatti esetben pedig a postai feladóvevényt kiállító hivatalt, a vevény keltét és számát az elővezetést elrendelő bíróságnak (hatóságnak) bejelenti.

Példák:

1. Nagy Erzsébet lopás büntette miatt terheltként a nyíregyházai kir. törvényszékhez megidézett Kocsord községbeli cselédleány a tárgyaláson nem jelent meg, mire elővezetésére a bíróság a Bp. 131. §-a alapján az őrnek felhívást ad ki. A mátészalkai őr járőre a cselédleány elővezetése végett annak lakásán megjelenik. Ez alkalommal a cselédleány azzal áll elő, hogy az idézésről semmit sem tudott. A járőr a dolognak utánjár és kiderül, hogy az idézés kézbesítése alkalmával a cselédleány tényleg nem volt otthon. Abban az időben ugyanis az egész háznépe a szomszéd faluban volt búcsún s csupán csak a gazda kiskorú leánya tartózkodott otthon. Az idézést tehát nem a cselédnek kézbesítették, a kézbesítő azonban ezt a körülményt a kézbesítő vevényen nem tüntette fel. A kiskorú leány az idézést az asztalfiókba tette és megfeledezett róla. Itt a kézbesítés volt szabálytalan, ez azonban nem érinti a bíróság eljárásának szabályszerűségét és bár

nyilvánvaló, hogy a leány hibátlan, a járőr a cselédet az előírt időre és helyre elővezetni köteles.

2. A fegyrgyarmati főszolgabíró az örsnek Juhász András kisari lakos elővezetésére felhívást ad ki, ~~mert~~ nevezett a szabadságvesztésbüntetésének letöltése végett kiadott idézésre nem jelent meg. Az elővezetés céljából megjelenő járőrnek Juhász előadja, hogy akkoriban éppen csépléssel volt elfoglalva, azért nem jelent meg az idézésre. Most is arra kéri a járőrt, hogy adjon neki egyheti haladékot, mert a mezei munkát még nem fejezte be s így abban az esetben, ha most kell elmennie, nagy anyagi kárt szenvedne. A járőrnek nem áll jogában a kérést teljesítenie, hanem Juhászt a kitűzött időre és helyre elő kell vezetnie.

(Itt meg kell jegyezmem, hogy a csendőrség egyébirányú nagy elfoglaltságára és az elővezetések gyakoriságára való tekintettel a gyakorlatban a következő eljárás alakult ki: a bíróságok és hatóságok a felhívást, amely a szabadságvesztésbüntetés letöltésére való elővezetésre szól, már eredetileg úgy adják ki, hogy abban az esetben, ha az elővezetendő egyén kijelenti, hogy az előírt időre önként megjelenik, a járőr az elővezetést mellőzze. Ezekben az esetekben azután a járőr csak azt ellenőrzi, hogy az illető tényleg elindult-e és ezt a körülményt a Szut. 524. pont, 3. bekezdése alapján a felhívást kiadó bíróságnak (hatóságnak) bejelenti. Ha az illető ígérete dacára sem jelenne meg, újbóli elővezetését már minden egyéb engedmény nélkül rendelik el.)

3. A szombathelyi járásbíróság a toronyi örsnek felhívást ad ki, hogy Kiss János toronyi lakost szabadságvesztésbüntetésének letöltése végett vezesse elő, mert nevezett a szabadságvesztésbüntetésre átváltoztatható pénzbüntetését nem fizette meg. Kiss az elővezetés végett megjelenő járőrnek kijelenti, hogy a kiszabott pénzbüntetést hajlandó azonnal lefizetni. Bár a felhívás kifejezetten Kiss elővezetését rendelte el, a járőr az elővezetést a Szut. 320. pont utolsó bekezdésében foglalt általános utasításai alapján abban az esetben, ha Kiss a pénzbüntetést a járőr jelenlétében a községi előljáróságnál befizeti, vagy a járásbíróság címére postára adja, mellőzi. Ebben az esetben a járőr csupán csak a Szut. 320. pontja utolsó bekezdésében foglalt jelentést teszi meg.

4. A szolnoki járásbíróság a kőteleki örsnek Kocsis Péter

nagykőrői lakos elővezetésére azért ad felhívást, mert nevezett a btk. 370. § 2. bekezdésébe ütköző orgazdaság vétségében Weisz Samu ellen indított perben tanuként megidézve, nem jelent meg. A járőr Kocsis lakásán megjelenve látja, hogy abban a házban két Kocsis Péter is lakik. A járőr első kötelessége a felhívásból megállapítani, hogy a két Kocsis közül melyik lesz az elővezetendő személy. Ha ez a felhívásban foglalt adatok útján nem sikerülne, esetleg azon az úton is próbálkozhatnak, melyiknek kell tudnia a bűncselekményről. Ha azonban így sem tudna teljesen tiszta képet kapni és az elővezetésig elég idő állana rendelkezésére, a bővebb személyi adatok beszerzése végett telefon vagy távirat útján a járásbíróshoz kell fordulnia. Ha azonban már ideje nem lenne, illetve a községben telefon vagy táviratállomás nincs, úgy dolga-végezetlenül bevonul az örsre és eljárásának eredményéről — bővebb személyi adatok egyidejű kérése mellett — a szolnoki járásbírósnak jelentést tesz. (Szut. 524. pont 3. bekezdés.)

5. A debreceni járásbíróság a földesi örsnek azt a felhívást adja, hogy Szatmári Gábor tetéti lakost január 21-én 9 órára a járásbíróshoz vezesse elő. A felhívás az örsre 22-én 10 órakor érkezett. Tekintettel arra, hogy a felhívás elkésve érkezett s így teljesíthető nem volt, a felhívásra ezt a körülményt rá kell vezetni, egyben a debreceni járásbírósnak be kell jelenteni, hogy a felhívás teljesíthető nem volt, mert az csak 22-én 10 órakor érkezett az örsre. (Szut. 524. pont 3. bekezdés.)

310/b. alpont.

E pont szerint azokat a csendőr előtt gyanussá vált egyéneket kell elővezetni, akik a csendőr felszólítására magukat:

- a) nem tudják,
- b) nem akarják

igazolni.

A Szut. 307. pontja módot nyújt a csendőrnek arra, hogy bárkit, akit személyesen nem ismer és kilétének, illetve személyazonosságának megállapítását valamely bűncselekmény gyanuja, avagy akár csak az illető szemé-

lyének gyanus volta miatt is szükségesnek tartja, igazolásra szólítson fel.

Elsősorban is tehát azzal kell tisztába jönnünk, hogy mi a gyanu és

melyek azok a körülmények, amelyek valakit a csendőr előtt gyanussá tesznek.

Mindenekelőtt fontos, hogy itt nem a köznapi életben vett gyanusságról van szó. A mindennapi életben sokszor használjuk ezt a kifejezést: „Nagyon gyanus nekem ez az ember!” Azt értjük ilyenkor, hogy az illető rejtelmes valaki, nem az, akinek mutatja magát, megbízhatatlan és nem kifogástalan egyén, akitől őrizkedni tanácsos.

A csendőr gyanujának azonban nem szabad bizonytalan téren mozognia a gyanu okát és tartalmát illetően. Nem szabad pusztá sejtelmekre építenie sem, hanem tudnia kell, **miért és miben gyanus valaki!**

Ezért kell azt mondanunk csendőri szempontból, hogy általában gyanus az, aki valamely bűncselekmény elkövetésével, megkísérlésével, bűncselekményre előkészülettel vagy azzal gyanúsítható, hogy az állam és társadalom rendjére vagy a közbiztonságra veszélyes.

Mi is tehát a gyanu? Sem a Szut., sem a törvénykönyvek nem mondják ezt meg. Valóban meghatározhatatlan fogalom, mert változhatik az esetek százféle körülménye szerint. Mindazonáltal igyekszem a gyanu fogalmát annyira megközelítőleg meghatározni, hogy azt ne értelmezhesse egyikünk így, a másik úgy, hogy a gyanu fogalma ne legyen valami ködös, meghatározhatatlan képlet, hanem az eljárás szigorúan értelmezendő jogcíme.

Valamely ténnyel szemben négy állapotban lehetünk: a nemtudás, kétség, valószínűség vagy a bizonyosság állapotában. Mindazt, ami arra szolgál, hogy az első állapotból az utolsó felé közeledjünk, bizonyítéknak mondjuk. A büntetőjogi bizonyítás formái: a beismerés, a törvényes vélelem, az okirat, a tanuvallomás és a gyanujel (indicium). Ezekből a bizonyítékokból alakul ki a belső meggyőződés, amely bizonyosnak jelent ki valamely ténnyt. Ezek a bizonyítékok önmagukban véve, elszigetel-

ten, sokszor nem bizonyítanak semmi fontosat, nem elegendők a bizonyosság felkeltésére, de ha nem önmagukban, hanem egyiket a másikkal összevetve vizsgáljuk meg jelentőségüket, a bizonyosság felkeltésére alkalmasak lehetnek.

A gyanúsított-bűnös egyenlet megoldása a büntető igazságszolgáltatás feladata. Ez az egyenlet azonban csak akkor állítható föl, ha az egyénből gyanúsított lesz, vagyis, ha valakivel szemben a nemtudás állapotából a kétség állapotába kerültünk. Összegyűjteni azokat az adatokat, amelyek alapján valamely egyénből gyanúsított lesz, azaz valakivel szemben a nemtudás állapotából a kétség állapotába kerülünk, a csendőr feladata. Kell tehát valamilyen indító oknak lennie, amely a csendőrt a nemtudás állapotából a kétség felé mozdítja. Ezt a mozgató okot a nemtudás és a kétség állapota között kell keresnünk. A nemtudás állapotából való kiindulást, azaz a kétség állapothoz való közeledést tehát bizonyos okok indítják meg, amely okok valamely személyben vagy tárgyban önmagában és a helyzetadta körülményekben rejlenek. Ezeket az okokat felsorolni teljesen lehetetlen. Ezek az okok, amelyek tulajdonképpen a bizonyítás első láncszemeit képezik, mint a gyanu alapja, az egyes csendőr szellemi képességén, megfigyelőképességén, ítélőképességén és lelkiismeretén keresztül jutnak szerephez. A csendőrnek ki kell tehát tudnia az eléje táruló tényekből és adatokból mindazokat az okokat, amelyek a nemtudás állapotából a kétség állapotába való közeledéshez alkalmasak, azaz nemcsak az eléje táruló tényeket és tárgyakat kell helyesen felismernie, hanem következtetnie is kell. Következtetésének helyességéről azonban elsősorban önmagának kell tisztában lennie, vagyis az adott személyből vagy tárgyból és a helyzetadta körülményekből elsősorban is önmagával szemben kell megokolnia gyanuját. Ezt pedig csak akkor tudja megokolni, ha a maga elé tárt tényekből és tárgyakból olyan következtetést tud levonni, amelyből azt a megnyugvást kapja, hogy a maga elé tárt és boncolgatott adatok **bizonyítéku**l szolgálnak, amelyek segítségével az egyén-gyanúsított egyen-

let megoldásához kezdhet, azaz a boncolgatott adatok fellépése jogosultságának bizonyítékául is szolgálnak.

A gyanúsítás nem lehet valamilyen elhamarkodott, elsietett művelet, hanem sokszor fárasztó és nehéz gondolkodás eredménye. A gyanunak tehát mindig valamely tárgyi alapjának kell lennie, semmi esetre sem lehet alapja a csendőr pusztá alanyi érzése. Nincs joga tehát a csendőrnek valakit útjában feltartóztatni vagy igazolásra felhívni csak azért, mert őt pusztá alanyi érzése alapján gyanusnak találja. Gyanuját és eljárását sokszor az előtt kell megokolnia, aki ellen ez a gyanú és eljárás irányul. Ezt pedig csak akkor tudja megtenni, ha az önmagában megtartott boncolgatás és következtetés eredményeként azt a megnyugvást kapja, hogy eljárása törvényes alapon nyugszik.

Mindezek alapján a csendőri gyanu fogalmát a következőképen határozhatjuk meg:

A gyanu valamely személyben vagy tárgyban önmagában és a helyzetadta körülményekben rejlő okokból kialakult olyan vélelem, amely a vélelmezőben azt a megnyugvást kelti, hogy törvényes eljárás alapjául szolgáló bizonyítékkal rendelkezik.

Nézzük most, melyek azok a körülmények, amelyek valakit a csendőr előtt gyanussá tesznek.

Ezeket a körülményeket kimerítően és hiánytalanul felsorolni teljességgel lehetetlen, mert ebből a szempontból nemcsak a gyanus egyén személye, hanem — és talán elsősorban — a csendőr személye is fontos. A csendőr gyakorlati ismereteitől, tapasztalataitól és főleg érzékétől függ, hogy ráismerjen azokra a körülményekre, amelyek fennforgása esetén az illető a csendőr előtt gyanussá válik. Az egyik csendőr elmegy mellette, talán jól meg is nézi és mégsem talál rajta semmi gyanusát, a másik csak reápillant és máris észrevesz valamit, ami az illetőt gyanussá teszi. Jó szem, jó megfigyelőképesség kell ehhez és főleg annak a megszokása, hogy az embereken necsak általánosságban nézzünk végig, hanem terjesszük ki a figyelmünket a velük kapcsolatos kicsinyességekre, apró, jelentéktelen dolgokra is, mert a büntetteseknek legtöbbször ilyen jelentéktelen körülmények válnak árulóikká.

Röviden meghatározva: **gyanus** mindenki, akinek az egyéniségéből, öltözködéséből, magatartásából, vagy a körülményekből, amelyek között vele találkozunk, arra lehet következtetni, hogy bűncselekményt követett el, vagy kísérelt meg, bűncselekmény elkövetésére előkészületet tesz, illetve az állam és társadalom rendjére, vagy a közbiztonságra veszélyes.

Egyénisége folytán gyanus lehet az például, akiről látszik, hogy állandóan vándorol, a cókmojkját magával cipeli; aki más, messze vidékre való és az örskörletben való tartózkodása nem látszik indokoltnak; akire körözött egyén személyleírása feltűnően reáillik; akin feltűnő sérülések vannak stb., stb.

Öltözködése folytán az gyanus, akinek a ruházata az egyéniségével nem áll összhangban, pl. ha egy nyers külsejű, beszédű és modorú ember drága ruhát, vagy egy finom arcú, ápolt kezű ember parasztruhát, piszkos, rongyos öltözetet, vagy olyan munkásruhát visel, amely semmi esetre sem felelhet meg a foglalkozásának; idegen vidékek viselete szintén figyelemreméltó. Gyanus, ha valaki finom fehérneműt és durva felsőruhát visel, vagy fordítva; ha feltűnően öltözködik, vagy olyan izléstelenséget lehet rajta tapasztalni, amelyből arra lehet következtetni, hogy a rajta levő öltözetet nem szokta állandóan viselni; ha a ruhájában szemmel láthatóan kényelmetlenül érzi magát stb. Katonai egyenruhát viselő személyeknél feltűnő szabálytalanság vagy katonátlan, esetleg idegenszerűen katonás viselkedés szintén gyanus.

Magatartása folytán válik gyanussá pl., aki a csendőrrel való találkozást feltűnően kerüli, találkozáskor az arcát elfordítja, a csendőr megpillantásakor megijed; de viszont máskor meg éppen a tulságosan biztos fellépés válik gyanussá (a csendőr megfélemlítésére való törekvés, nagyhangon való tiltakozás, feljelentéssel fenyegetés, előljárók ismeretségével vagy barátságával való kérkedés stb.). Gyanus, aki feltűnően és könnyelműen költekezik, aki a vasútállomáson nem megy be a váróterembe vagy a perronra, hanem elrejtőzve igyekszik megvárni a vonatot; aki a vonatról — kellő ok nélkül — az ellenkező oldalon száll le stb., stb.

A kísérő körülmények teszik gyanussá pl. azt az egyént, akit az örskörletbeli gyanus egyének társaságában találunk, akivel éjjel olyan helyen találkozunk, ami egyáltalában nem látszik indokoltnak stb., stb.

A fent példaként felhozott körülmények önmagukban tulajdonképpen nem tesznek gyanussá senkit, hanem azokat mindenkor az adott helyzetből kell következtetnünk. Nem válik tehát gyanussá az, aki feltűnően és könnyelműen költekezik, ha köztudomású róla, hogy gazdag ember, vagy nemrégiben nagyobb vagyont örökölt; viszont ugyanilyen helyzetben egy közismerten szegény ember már azonnal gyanussá válik. Vagy: egy késő éjszaka a sétány elhagyott részén andalgó szerelmespárt igazoltatnunk, aki a járőr láttára zavarba jön és előle elbújni igyekszik, éppen olyan felesleges lenne, mint ahogy mulasztást követne el az a csendőr, aki nem találná gyanusnak, ha, bár fényes nappal is, valamely jól öltözött úr a laktanya körül oldalog s egyes katonákkal beszélgetéseket kezd.

A gyanussá válás tehát mindenkor az adott helyzetből és személyből levont helyes következtetés eredménye kell hogy legyen. Nem baj, ha a csendőr szigorúan értelmezi a gyanu fogalmát, mert csak így fejlődhetik ki benne helyes érzék a hivatása betöltéséhez. A túlbuzgóságot azonban kerülnünk kell, mert az ilyen eljárás már a lakosság okatlan zaklatásává fajulhat, a csendőr pedig felsülésnek, kudarcnak és kellemetlenségnek teheti ki magát.

·Nézzük most, miben áll az igazoltatás.

Az igazoltatásnál tulajdonképpen arról van szó, hogy megállapítsuk, ki az illető és merre van hazája. Az igazolás tehát abban áll, hogy az illető bemondja nevét, állását, foglalkozását, lakhelyét stb., tehát azokat az adatokat, amelyekből kivehető, hogy az illető kicsoda. Erre vonatkozólag igazolványokat is tud felmutatni. Ezután, ha szükségesnek látszik, a csendőr vizsgálat tárgyává teheti, hogy az illető tényleg az-e, akinek magát bemondta, vagyis azonos-e azzal az egyénnel, aki az általa felmutatott igazolványokban le van írva, esetleg nem azonos személy-e valamely nyomozólevéllel körözött egyénnel vagy másvalakivel, pl. egy betöréses lopással alaposan

gyanusított egyénnel, akinek a személyleírása teljesen egyezik az illető külsejével, vagy az illető nagyon hasonlít egy körözött egyénre stb., stb.

(A kilét és személyazonosság elméletileg is, gyakorlatilag is, a tárgykör szóhasználatára szerint azonos fogalom. A Szut. nem is tesz e két fogalom közt különbséget, mert mindkettőt azonos értelemben használja.

Az igazolásnál arról van szó, ki az illető és merre van hazája. A „személyazonosság”-ot, miután az illető kilétét igazolta, a csendőr vizsgálat tárgyává teheti, vagyis, hogy nem azonos személy-e valamely nyomozólevéllel körözött egyénnel vagy más valakivel.

Amikor a hatóság valakit kikérdez személyi viszonyaira, ezt azért teszi, hogy megállapítsa az illető személyazonosságát azzal, akiről a hatósági eljárásban (az iratokban) szó van.

Viszont, ha valaki kilétét igazolta s a csendőr azt állítja, hogy azonos személy valakivel, aki ellen pl. nyomozólevél van kibocsátva s az illető erre tagadólag válaszol, a csendőrnek kell a személyazonosságot eldöntenie.

Az úgynevezett személyazonosság vizsgálata tehát ebben a vonatkozásban tekinthető külön fogalmi körbe tartozónak, ez azonban tisztán hatósági működés jelzésére szolgál.)

Az igazoltatás sokszor bonyolult dolog, a csendőrtől nagy tapasztalatot, éles látást és talpraesettséget követel, mert csak így kerülhető el, hogy a csendőrt falhoz ne állítsák. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy különösen a háború és a forradalom óta mennyire összehasonlíthatatlanul szigorúbban és körültekintőbben kell az igazoltatás körül eljárunk. Ma, amikor az ország csak úgy hemzseg a kétes foglalkozású egyénektől, akik legtöbb esetben mint ügynökök, munkakeresők, házalók, koldusok és nem tudom még hányféle címen és ürüggyel járják keresztül-kasul az országot, az igazolás terén kettőzött óvatossággal kell eljárunk, mert ezek az egyének rendszerint ilyen címekkel igyekeznek leplezni bűncselekményeiket és esetleges kommunista agitációikat. (Az igazoltatás módjára nézve lásd még a 310/c. pont ad a) alatti magyarázatot is!)

Azt, hogy az igazolásra mit lehet elfogadni, pontosan körülírni nem lehet. Ez nemcsak az illető személyé-

től és a körülményektől, hanem nagyrészen a csendőr tapasztaltságától, éleslátásától és rátermettségétől, valamint az illetőnek a csendőrré tett benyomásától is függ. Egy és ugyanaz a csendőr az egyik igazoltatottól semminemű igazolványt nem tart kielégítőnek, még a másiktól ilyeneket talán nem is követel. A Szut. 308. pontja is csak általánosságban sorolja fel azokat az igazolványokat, amelyeket a személyazonosság és kilét igazolásául el lehet fogadnunk. Felsorolja még azokat a személyeket is, akiknek a mások részére szóló igazolása elegendő biztosítékot nyújthat. Ilyenemű igazolványok lehetnek: útlevél, határszéli útiigazolvány, alkalmi útilap, vasúti arcképes igazolvány, cselédkönyv, munkakönyv, koldulási engedély, kéjő-igazolvány stb. Mások igazolására alkalmas magán-személyek lehetnek azok, akik a társadalmi életben vezető szerepet játszanak, megbízhatóságuk ellen gyanu nem merült fel, továbbá a falu egyszerű polgárai közül azok, akiket a csendőr személyesen is ismer és feltétlenül megbízhatóknak tart.

Nézzük már most az egyes pontokat.

ad a)

Ezen pont alá azok az egyének tartoznak, akik nem tudják magukat kellően igazolni, tehát igazoltathatóságuk céljából oda kell őket elővezetni, ahol az lehetséges.

Azok a helyek, ahol valakinek a személyazonosságát meg lehet állapítani: a községi előljáróság, a szolgabírói hivatal, városokban a rendőrkapitányság, a csendőrlaktanya, olyan helyeken pedig, ahol mindezek távol vannak, az a legközelebbi lakott tereptárgy, ahol az illetőt két olyan megbízható egyén ismeri, akiket a csendőr is ismer. Olyan helyeken is lehet valakinek a személyazonosságát igazolni, ahol távbeszélő is van és így a szükséges adatokat távbeszélőn is meg lehet tudnunk. Ilyen eset pl., ha valakinek olyan igazolványa volna, amelyen sem fénykép, sem személyleírás nincsen. Ilyen esetben az illetőnek személyi adatait távbeszélőn is meg lehet kérdeznünk. Ez alkalommal az illetőt hangjáról is meg lehet ismertetnünk olyképen, hogy az illetőt azzal, aki a személyi adatokat szolgáltatthatja, távbeszélőn beszéltetjük,

azután pedig megkérdezzük, hogy hangjáról a beszélőt felismerte-e.

Példák:

1. A vonatellenőrző járőr egyik vonatszakaszban csavargó külsejű, gyanus egyént lát, aki arra a részre igyekszik állni, ahol a csendőr már volt. Ez a magatartás és a csavargó külső az illetőt a csendőr előtt gyanussá teszi és a járőr a Szut. 384. és 307. pontban foglalt jogánál fogva igazoltatja. Ez alkalommal az illető bemonджа, kicsoda, hol lakik, mi a foglalkozása stb., de az általa bemonдott adatokat sem igazolvánnyal, sem megbízható egyénnel igazolni nem tudja, hanem kijelenti, hogy a bemonдott adatokat csak Budapesten áll módjában igazolni. Minthogy Budapest az igazoltatás helyétől legalább 100 km-re van, a járőrnek nem áll módjában az illető kilétét azonnal — esetleg rövid időn belül — megállapítania, így a Szut. 310/b. alpontja alapján először az állomásfőnökséghez vagy ha az őrs helyben van, oda vezetendő elő abból a célból, hogy az illetőre vonatkozó adatokat esetleg távbeszélőn vagy távirat útján Budapestről beszerezhesse s egyidejűleg megállapítsa azt is, az illető elővezetésére vagy elfogására nincs-e valamilyen rendelkezés kiadva. Ha a megállapítások az őrizetbe vételtől számított 24 órán belül nem vezetnek sikerre, avagy ennyi idő nem lesz arra elegendő, úgy további eljárás céljából tényvázlat kíséretében a szolgabírói hivatalnak kell átadnunk, mert a Bp. 141. § 2. pontja értelmében a főszolgabíró, mint rendőri hatóság, abban az esetben, ha valaki ismeretlen és magát igazolni nem tudja, ha esetleg büntetendő cselekmény elkövetésével nincs is gyanúsítva, a megállapításokig az illetőt előzetes letartóztatásba helyezheti, mert csavargással vagy közveszélyes munkakerüléssel gyanúsítható. Természetes dolog, hogy a kilét és személyazonosság megállapítása most már a főszolgabíró kötelessége, illetve azt most már ő irányítja.

2. A járőr 20 óra tájban csavargó külsejű egyént lát az egyik villa körül ólálkodni, ahonnan a lakók pár nappal azelőtt nyaralni mentek. A járőr közeledtére az illető a közeli kertek felé igyekszik eloldalogni. (Gyanussá teszi az illetőt az, hogy az őrskörletben ismeretlen, az üres villa körül ólálkodik és a járőr megpillantásakor igyekszik eltűnni.) A járőr az illetőt a Szut. 307. pontjában foglalt jogánál fogva igazol-

tatja. Ez alkalommal az általa bementetett adatokat semmi-
nemű igazolvánnyal igazolni nem tudja, ellenben megnevezi
a harmadik község kovácsát, aki szerinte nagybátyja. A ková-
csot a járőr, mint jó módú, tisztességes, feltétlenül megbízható
embert ismeri, aki már sokszor volt a csendőrségnek segítsé-
gére. Ha tehát a járőr arra felé tart, vagy szolgálatát nem
régén kezdte meg, az illetővel a kovácshoz fog menni. Ha
azonban már bevonulófélben van, úgy előbb az őrsre megy
annak megállapítása céljából, nincs-e valamilyen módon az
illető őrizetbevétele elrendelve. Természetes dolog, hogy a
járőrnek még arra is ki kell terjeszkednie, mit keresett az
illető azon a környéken stb.

ad b)

E pont alapján azokat kell a járőrnek elővezetnie,
akik az igazolásukat megtagadták. Ez tulajdonképpen nem
más, mint egy kényszerítő eszköz, mert az az egyén, aki-
nek — hogy úgy mondjuk — nem kormos a füle töve,
az igazolást nem fogja megtagadni. A csendőr felszólítá-
sára az igazolást senkinek sem áll jogában megtagadni,
mert ezzel kihágást követ el. A Kbt. 43. §-a ugyanis azt
mondja, hogy aki a hatóság hivatalnokai vagy közege
által hivatásának gyakorlásában nevének, állásának, lak-
helyének megmondására szólíttatván fel, a feleletet meg-
tagadja, kihágást követ el.

Példa:

*A járőr a vásárra vezető úton lest tart. Az arra haladó
nép között egy egyént lát, aki betöréses lopás miatt körözött
egyénhez hasonlít. A járőr gyanúját még növeli az is, hogy
az illető a járőr megpillantásakor a nép közé igyekszik ele-
gyedni. Amikor pedig a járőr a Szt. 307. pontjában foglalt
jogánál fogva igazolásra szólítja fel, azt hangos méltatlan-
kodás közepette megtagadja. Erre a járőrnek az illetőt a Szt.
310/b. alpontja alapján a további eljárás sikeres lefolytat-
hatása végett az őrsre elő kell vezetnie.*

310/c. alpont.

Ennek az alpontnak az alapján kétféle esetben kell
valakit elővezetni és pedig:

a) vagy akkor, ha a személyazonosság iránt,

b) vagy akkor, ha az igazolványának hitelessége tekintetében alapos kétség forog fenn.

A Szut. 310/b. pontja arra vonatkozik, ha az illetőnél vagy egyáltalán semmi, vagy pedig csak olyan igazolvány van, amely a kilét és személyazonosság igazolására nem alkalmas és megbízható személyekkel sem tudja magát igazolni. A jelen pont alatti esetben viszont az igazolásra vonottak rendelkeznek ugyan igazolvánnyokkal, de olyan körülmények, illetve adatok merülnek fel, amelyek kétségesse teszik, hogy az illető tényleg az igazolványokban leírt személy, vagy pedig maga az igazolvány hitelessége körül merül fel valami kétség.

ad a)

Lássuk csak, hogyan történik a személyazonosságról való meggyőződés.

Ha a járőr előtte ismeretlen egyénnel találkozik és igazoltatását célszerűnek tartja, először is az illető kilétét igyekszik megállapítani. Kikérdezi nevére, állására, foglalkozására, lakására és egyéb személyadataira vonatkozólag. Ezután a bemondott adatok igazolására szólítja fel. Az igazolványokat alaposan átvizsgálja, nincsenek-e hamisítva, nincs-e bennük vakarás, törlés; az illető által bemondott adatok az igazolványban foglaltakkal egyeznek-e, a fénykép azonos-e az illetővel, esetleg nevének leírására is felszólíthatja. Most jön a nehezebbik és a csendőrtől nagy talpraesettséget követelő rész. Már előzőleg alaposan meg kell figyelnie, hogy az illető külseje, beszédmodora, magatartása az általa bemondott adatoknak és foglalkozásnak megfelel-e. Ha az igazoló írás nem teljesen megfelelő, vagy ha az illető külseje, beszédmodora stb. azt a gyanút keltik a csendőrből, hogy talán mégsem az, akinek bemondta magát, igyekezzék az illető foglalkozásával, tartózkodási helyével stb. kapcsolatos kérdésekkel tisztázni a helyzetet. Az alábbiakban részletesebben foglalkozom az ilyen komplikáltabb igazoltatási móddal, azonban ezt csak gyakorlott csendőr tudja eredménnyel alkalmazni, mert egy ügyes vitatkozóképeségű, vagy nemzetközi kaliberű, minden hájjal megkent egyén a csendőrt könnyen megtévesztheti. Gyakorlatlanabb

csendőr egyszerűbb kérdésekkel is érhet el eredményt, de könnyebben is ki van téve annak, hogy falhoz állítják. Ilyen kérdések lehetnek: amennyiben a csendőr az illető foglalkozási körébe vágó dolgokkal teljesen tisztában van, avagy hasonló foglalkozású egyén a közelben rendelkezésre áll, igen célszerű ebbe a foglalkozási körbe vágó kérdéseket intézni. (Pl. milyen célt szolgál ez és ez a szerző, hogyan kell azt használni stb.) Majd részletesen kikérdezi, hol szolgált eddig, kiknél, mettől-meddig, hogyan hívták a munkaadóit, kik voltak abban a faluban a vezető szerepet játszó emberek (birtokos, jegyző, tanító, pap stb.), milyen volt az alakjuk, külsejük, hogyan hívták őket stb., stb. Ez utóbbi kérdéseket csak az a csendőr tudja hatásosan alkalmazni, aki a kérdezett egyénet ismeri is. (Pl. a közelmúltban helyezték át arról a vidékről, odavaló stb.) Mennyi volt az egyes helyeken a fizetése, miért hagyta ott az állását stb. Van-e tetoválás a testen, ha igen, meg kell nézni, mert erről sok esetben lehet következtetni az illető igazi foglalkozására. Ajánlatos az ezekre a kérdésekre adott feleleteket pontosan feljegyezni, azután kis idő múlva az egész kikérdezést az előbbi kérdések össze-vissza való megismétlésével újra kezdeni. Ha az illető előzőleg rendes adatokat mondott be, úgy ismét az előbb mondott adatokat kapja a csendőr, ha pedig hazudott, ezzel az eljárással rendszerint rajta lehet csípni a hazugságon, mert a kérdésekbe belezavarodik. A járőr az adott feleletekből megfelelően tud már tájékozódni és ha szükséges, a többi kérdéseket már egy bizonyos irányba fogja megtenni.

Példák:

Az országúton portyázó járőr kb. 100 lépésre maga előtt jól öltözött, úri megjelenésű egyént lát, kezében kis bőrtáskával. Az illető a járőr megpillantásakor az alig pár lépésre maga után hagyott keresztútra akart befordulni, de azután meggondolta magát és nyugodtan a járőr felé ment. A járőrvezetőnek feltűnt az illető tétovázó magatartása (vajjon hány járőrnek tűnnék fel?) és járőrtársa figyelmét felhívta rá azzal, hogy ha az illető közelükbe ér, kissé alaposabban fogják szemügyre venni. Szembekerülve, mindketten erősen az illető szemé

közé nézve, tetőtől talpig végigmérték, majd a járőr megállott. Az illető a járőrön túlhaladva, erősen siettetve lépteit, majd visszatekintett, de gyorsan vissza is kapta a fejét. A járőrnek ez sehogyan sem tetszett, azért tehát megállásra szólította fel és a Szut. 307. pontjában foglalt jog alapján igazoltatta. Ez többek között előadta, hogy Wágner Kornélnek hívják, kaposvári születésű, budapesti lakos, ügynök. A járőrnek arra a kérdésére, milyen ügynök, alig észrevehető rövid gondolkodás után kibökte, hogy a budapesti Klein szappan és pipeteáru gyár ügynöke. Budapestről tegnap jött „A“-ba, ahol pár rendelést vett fel és most „B“-jéle tart. Kiléteinek igazolására felmutatott a kaposvári anyakönyvi hivatal által kiállított születési anyakönyvi kivonatot, amely az általa bemondott adatokat részben tartalmazta is. A járőr most a nehezebbik részhez kezdett. Már arra a kérdésére, hogy „A“-ban kikkel tárgyalt, csak hosszas halogatás és kertelés után kapott választ. Amikor pedig a járőr a felvett pár megrendelés megrendelő-levelének felmutatására szólította fel, erőszakoskodni kezdett és különböző ürügyekkel igyekezett egérutat nyerni. Most már a járőrnek alapossá kezdett válni ama gyanúja, hogy az illető nem az, akinek kiadta magát, ezért tehát a mintacikkek felmutatására szólította fel. Wágner hosszas halogatás után a táskát kinyitotta, amelyben tényleg volt pár darab szappan, fogkrém, púder, fogkefe, de azokat jobban megvizsgálva, kiderült, hogy egyetlen darab sem volt a Kleingyáré, azok különböző gyártmányok voltak. A járőr gyanúja most már elég alapos volt, így tehát Wágnerre a Szut. 310/c. alpontja alapján a további megállapítások foganatosítása végett elővezetés céljából őrizetbe vette. (Itt a járőr azért vezette elő az illetőt, mert személyazonossága iránt alapos kétség merült fel.)

2. Az idegenek ellenőrzésével megbízott járőr előtt a szállodában az egyik igazolásra vont egyén (Szut. 364. pont 2. bekezdés), aki rádió-ügynökként jelentette be magát, vasúti éves bérletjeggyel igazolja kilétét. Személyadatainak bemondása után a járőr a következőket állapítja meg. A fénykép egy 22—23 év körüli, borotváltarcú fiatalembert ábrázol, míg az illető szakállas, bajuszos, 30—32 év körülinek látszik. Az igazolványon könyvügynöknek van feltüntetve, míg az illető rádió-ügynökként adta elő a foglalkozását. A névaláírás

sem egyezik teljesen. Mindezek olyan gyanúkok, amelyek a járőrben alapos kétséget támaszthatnak az illető személyazonossága iránt. A járőrnek tehát a Szut. 310/c. alpontja alapján a további megállapítások pontos fogatosítása végett az őrre elő kell vezetnie.

ad b)

Az állampolgárok egyes társadalmi osztályai (pl. tisztviselők, katonák) és bizonyos foglalkozási ághoz tartozók (pl. cselédek, vándoriparosok, artisták, söfförök stb.) részben célszerűségi szempontból, részben pedig mesterségük könnyebb űzhetése végett a magyar állam területén bizonyos igazolványokat (okmányokat) szoktak használni. Ilyenek: vasúti arcképes igazolvány, a 203.000/1926. számú B. M. rendelettel rendszeresített igazolójegy, cserkész-igazolvány, a munkás-igazolvány, munkakönyv, cselédkönyv, személyazonossági igazolvány, illetmény-könyvecske, artista-igazolvány, gépjárművezetői igazolvány, kéjő-igazolvány, egyéb híján valamely egyesület tagsági igazolványa, iskolai bizonyítvány, szabadságolási igazolvány, általában minden olyan okmány, irat, amellyel az illető a kilétét igazolni tudja. Ezenkívül minden külföldi egyénnek, aki az ország területére lép, a körülményekhez képest útlevéllal, határszéli útiigazolvánnyal vagy alkalmi útilappal kell rendelkeznie.

Az igazoló okmányokat a csendőrnek mindenkor a legalaposabban kell átvizsgálnia, mert nagyon sokan hamis, hamisított vagy gyanús igazolvánnyal rendelkeznek, ez a körülmény pedig mindenkor arra mutat, hogy az illetők nem járnak jó úton. Ellenkező esetben ugyanis semmi szükségük sem lenne ilyen igazoló okmányokra.

Hamis valamely igazolvány vagy útlevél akkor, ha azt nem az arra jogosult hatóság vagy személy állította ki, vagy ha az is állította ki, de a tényekkel ellenkező — azaz hamis — adatokat tartalmaz. Ilyen igazolványokat különösen a kommunista szervezők és kommunista futárok használnak. Szinte köztudomású, hogy külföldön a kommunisták valóságban gyártják a sok hamis igazolványt, útlevelet. Több esetben előfordul az is, hogy az illető az igazolvány kiállítására jogosult hatóság valame-

lyik irodai alkalmazottjával összejátszva, az igazolványba hamis adatokat írat be és az irodafőnöknek alkalmazottja iránti bizalmát felhasználva, így jut hamis (helytelen adatokat tartalmazó) igazolványhoz.

Fontos állami érdekből egyes magasrangú, vagy különösen bizalmas állást betöltő személyeknek hivatalból is ki szoktak állítani olyan igazolványokat, amelyekben rendszerint a név és a foglalkozás nem felel meg a valóságnak. Ezt különösen utazások alkalmával inkognitóban (rangrejtve) való maradhatás céljából szokták alkalmazni. Ez az az egyedüli eset, amely tárgyilag ugyan igen, de lényegileg már kiesik a hamis igazolvány fogalma alól s a csendőrt nemhogy eljárásra jogosítaná fel, hanem az ilyen személyekkel szemben megkülönböztetett tiszteletre kötelezi.

Hamisított valamely igazolvány vagy útlevel akkor, ha az eredetileg helyes adatokat tartalmazott, de azokat utóbb a valóságnak meg nem felelő adatokra változtatták.

Gyanus valamely igazolvány akkor, ha azon vakarások, törlések látszanak, vagy az megcsonkítottnak tűnik fel. A hamisított és hamis igazolványoknál teljesen nyilvánvaló, hogy az illető igazolvány hamis, illetve hamisított, míg a gyanus igazolványnál ezt határozottan állítani még nem lehet.

Valamely igazolványt akkor tekintünk **hitelesnek**, ha azt tényleg az arra illetékes hatóság állította ki a szükséges alaki kellékekkel, tehát az előírt alakban, pecséttel, aláírással stb. Ha valamelyik előírt kellék hiányzik, akkor az igazolvány hitelessége már kétséges. Ilyenkor az a gyanu merül föl a csendőrben, hogy az igazolványt valószínűleg nem az arra illetékes hatóság állította ki. Lehetséges, hogy a további megállapítások során kiderül majd az, hogy az igazolvány hamisított, az első alapos betekintés azonban erre kellő alapot nem nyújt még. A 310/c. alpont alatti esetben tehát az illetőt azért kell elővezetni, hogy a járőr meggyőződhesen arról, vajjon tényleg csak tévedés következménye az igazolványon talált alaki hiba, avagy azt nem is az arra illetékes állította ki. Előfordulhat az is, hogy összebeszélés folytán az igazolványt kiállították, de a pecsétet nem tették rá, mert ahhoz nem

tudtak hozzájutni. Mindezekről azonban a járőrnek alapos meggyőződést kell szereznie.

Példa:

Az idegenek ellenőrzésével megbízott járőr előtt a szállodában az egyik igazolásra vont leány kéjő-igazolvánnyal igazolja magát. Az igazolványról a hatósági pecsét azonban hiányzik. A járőr alaposan kételkedhetik abban, hogy az igazolvány nem hiteles, mert ezeknek az igazolványoknak a hatósági pecsétet is tartalmazniok kell. Ennek alapján tehát az igazolvány hitelességéről való meggyőződés végett a leányt a Szut. 310/c. alpontja alapján elő kell vezetnie oda, ahol erről meggyőződést szerezhet.

310/d. alpont.

Ezen alpont szerint két esetben kell valakit elővezetni és pedig akkor, ha alapos kétség merül fel az irányban, hogy a náluk talált tárgyat vagy tárgyakat

- a) törvényszerűen birják, vagy
- b) törvényszerűen használják.

Mindkét eset közös alapfeltétele, hogy a kétség alapos legyen.

A törvényszerű kifejezés alatt azt kell értenünk, hogy valamely tárgy az illetőhöz törvényes úton, más szóval igaz úton került. Ha az nem igaz úton került a kezei közé, pl. ha lopta, kicsalta, elsikkasztotta, jogtalanul elsajátította stb., úgy azt mondjuk, hogy az a bizonyos tárgy nem törvényes úton került az illető kezei közé.

Birhatás az, ha az illető kijelenti, hogy a nála levő tárgy az ő tulajdona, birtoka vagy az ő birlalatában van.

Használat alatt azt értjük, hogy az illető a nála levő tárgyat, vagy azt, aminek az igénybevételénél találtuk, pl. kölcsönképpen kapta, annak használatára a tulajdonostól engedélyt kapott, bizonyos ellenszolgáltatásért azt kibérelte stb., de nem állítja azt, hogy a kérdéses tárgy stb. az övé.

E pont alatti esetekben az illetőt azért kell elővezetni, hogy az általa bemondott adatok valódiságáról a

járőr meggyőződhessek. Ennek a pontnak az alapján fogatosított elővezetés tehát csak megelőző intézkedés abban a tekintetben, hogyha az illető egyébként ismert egyén, másokkal össze ne beszélhessen, vagy a csendőri eljárás lefolytatását ily módon meg ne hiúsíthassa; ha pedig ismeretlen, magát igazolja és a cselekményre bement adatokat a járőr ellenőrizhesse.

Példák:

1. A vasútellenőrző járőr egyik vonatszakaszban csavargónak látszó egyént, az ülés alatt pedig jó bőröndöt lát. Miután a csavargókülsejű egyéneknek nem szokott ilyen börtáskájuk lenni, a járőrben az a gyanú merül fel, hogy az illető nem igaz úton jutott ahhoz. Ezért tehát a Szut. 384. pont 2. bekezdésében foglalt jogánál fogva az illetőt igazolás alá vonja. Ez alkalommal az igazoltatott többek között előadja, hogy a bőrönd az övé és abban saját ruhaneműje van. Amikor azonban a járőr a bőrönd tartalmának megmutatására szólítja fel, habozás nélkül kijelenti, hogy a kulcsot elvesztette. Már maga az a körülmény, hogy az illető — legalább a látszat kedvéért — nem igyekezett a kulcsot zsebei-ben keresni, hanem a válasszal azonnal készen volt, a járőr gyanúját csak megerősítette. A Szut. 439. és 384. pontjainak 2. bekezdései értelmében mindaddig, amíg az illetőt őrizet alá nem veszi, a bőrönd erőszakos felnyitására joga nincs, az elővezetés céljából való őrizetbevételre pedig még alapos okot nem lát, kétségesnek elegendő alapot szerzendő, az illetővel anélkül, hogy a bőrönd zárjára rátekinteni engedné, az elveszett kulcsot részletesen leírja. A nagy nehézségek árán leírt kulcsról azután kiderül, hogy azzal ugyan a bőröndöt nem lehet kinyitni, mert a bőröndnek „patent“ zára van, amelyet csak úgy lehet kinyitni, ha előbb egy másik kulccsal a biztosítékot elforgatják. A kinyitáshoz tehát kétféle kulcs is szükséges. A járőrnek azirányú kétsége tehát, hogy az illető nem igaz úton jutott a bőröndhöz, most már a bőrönd tartalmának megállapítása nélkül is alapossá vált és így a Szut. 310/d. alpontja alapján a bőrönd holszerzésének kiderítése végett az örsre elővezeti.

2. Az első példa alatti esetben az illető a járőrnek azt mondja, hogy a bőröndöt „A“-ban lakó nagynénje adta oda

neki azzal, hogy azt a Budapesten lakó leányához vigye el. A bőrönd tartalmát nem ismeri, a kulcs nincs nála. A járőr a kikérdezés alatt észreveszi, hogy a bőröndön több külföldi szálloda reklámcímkéje van felragasztva. (E megfigyelés fontosságának méltánylásához az alábbiakat szükséges tudnunk: A külföldi nagyobb szállodák vendégeik bőröndjeire a szálloda elhagyása alkalmával ráragasztják a szálloda reklámcímkéit. A bőröndök tulajdonosai ezeket a reklámcímkéket — rendszerint emberi hiúságból — a bőröndön hagyják. Ezáltal az illető szállodák hírért akaratlanul is terjesztik és így a szállodák reklámjainak önkénytelenül ingyen terjesztőivé válnak.) A járőr tehát tudja már, milyen irányban kell feltennie a kérdéseket, hogy az illetőt hazugságon kapja. A további kérdések során azután kiderül, hogy a nagynéni „A” községben földhözragadt szegény napszámosasszony, a leánya pedig Budapesten szobaleány. A bőröndön levő reklámcédulák, a nagynéni és leánya életkörülményeinek leírásából a járőr most már joggal következtethet arra, hogy ha nem is az illető lopta a táskát, de az a családhoz jogtalan úton jutott, meg van az a szál is, amelyen a nyomozás elindulhat és így az illetőt a járőr a Szut. 310/d. alpontja alapján a további eljárás lefolytathatása végett elővezetés céljából őrizet alá veszi.

3. A járőr vásár alkalmával a községből kivezető úton a községtől kb. 500 m-re egy útkeresztezésnél a vásárról jövőek megfigyelése céljából lest tart. Ez alkalommal a hátán nagy batyut vivő, helyben lakó, ismerős cigányasszonyt lát. A Szut. 370. és 307. pontjában adott jogánál fogva tehát az asszonyt a batyu tartalmának megmutatására szólítja fel, mely alkalommal kiderül, hogy abban egyéb használt rossz holmi között 2 pár új cipő van. Erre vonatkozólag a cigányasszony kijelenti, hogy azt a vásáron vette. Régi tapasztalat, hogy a cigányok új holmikat nem vásárolnak, ha ilyenek vannak náluk, azok majdnem biztos, hogy nem igaz úton jutottak a birtokukba. A járőrnek tehát alapos a gyanúja, hogy a cigányasszony a két cipőt a vásáron lopta. A járőrnek az illetőt a Szut. 310/d. alpontja alapján elővezetés céljából őrizet alá kell vennie és elsősorban is a vásárra vezetni elő, hogy még helyben megállapíthassa, honnan került ki a cipő, mert a vásár szétoszlása után ezt már nagyon nehéz lesz megállapítani.

4. Nagy János motorkerékpárt vett. Úgy ügyelt rá, mint

a szeme fényére és hiába kérték azt tőle barátai, semmi szín alatt sem volt hajlandó kölcsön adni. Erről a csendőrségnek is tudomása volt. A járőr egy alkalommal egy távolabbi községben felismeri Nagy motorkerékpárját, amint azon egy ismeretlen egyén ül. A kerékpárt meglátva és az illetőt kikérdezés alá véve, a járőr azt a választ kapja, hogy Nagytól egy hónapra kibérelte a kerékpárt. Azonban sem erre, sem pedig arra vonatkozólag, miként történt a bérbevétel, honnan ismeri olyan jól Nagyot, pontos és kielégítő választ nem kapott. Minthogy az illető egy 80 km-re levő városban lakó és a járőr előtt ismeretlen egyén, a bementt adatokról való meggyőződés végett a járőr az illetőt a Szut. 310/d. alpontja alapján oda, ahol telefonon az adatok valódiságáról meggyőződhetik; szükség esetén Nagy lakhelyére — kíséri.

310/e. alpont.

Ennek az alpontnak alapján csak abban az esetben lehet valakit elővezetni, ha az alább felsorolt 3 feltétel mindegyike együttesen és közösen fennáll:

1. éjjelnek kell lenni,
2. gyanút ébresztő körülménynek kell fennforogni és
3. az illetőnél gyanus eszköznek kell lennie.

Ha a fenti 3 feltétel közül csak egy is hiányzik, ennek a pontnak az alapján elővezetést foganatosítani nem lehet.

Ha a fenti 3 feltétel fölött kissé elmélkedünk, rájuthatunk, hogy az ezen pont alapján foganatosított elővezetés tulajdonképpen nem más, mint megelőző (preventív) intézkedés. A csendőr ugyanis ebben az esetben egyáltalában nem biztos abban, hogy valamely megkezdett vagy már befejezett bűncselekménnyel áll-e szemben, avagy annak tettese áll-e előtte. Az adott helyzetből és körülményekből inkább csak arra következtethet, hogy valamilyen bűncselekményt akarnak elkövetni. A gyanuját az illetőnél levő eszközök csak megerősíthetik, így a csendőrnek az illetőt azért kell elővezetnie, hogy alaposabb kikérdezés alá vonhassa az irányban, mit keresett azon a helyen, ahol a járőr őt meglátta, miért voltak nála az eszközök stb. Lehetséges, hogy az illető kellőleg ki tud

magyarázkodni, de valószínűbb az, hogy nem tud majd kellő magyarázatot adni és akkor már további eljárás végett az örsre kell elővezetni. Ha házassággal sikerült is az illetőnek a csendőrt megtéveszteni és ezáltal a szabandonbocsátást kieszközölnie, azt a tulajdonképpeni célt, hogy egy esetleges bűncselekményt a járőr megakadályozzon, már azáltal, hogy az illetőt arról a helyről elvezették és hosszabb-rövidebb ideig tartó őrizet alá vették, elérte, mert most már nem lesz mersze a tervbe vett cselekményt elkövetni.

Nézzük most részletesebben az egyes feltételeket.

ad 1.

Az **éjjeli idő** meghatározása tulajdonképpen két tényezőtől függ, úgymint: az évszaktól és attól a helységről (község, város), ahol a csendőr közbe akar lépni. Nyáron este 9 órakor is még jóformán teljesen világos van, míg télen már 7 órakor besötétedik. Nyáron az emberek későbbben fekszenek le, télen korábban. Épen így, városokban az általános lefekvési idő később van, mint a községekben, falukban. Így tehát az éjjeli időt mindenkor az egyes helységekben szokásos általános lefekvési időtől kell számítanunk.

ad 2.

A gyanut ébresztő körülményeket szigorúan körülhatárolni nem lehet. E tekintetben a 310/b. pont alatti magyarázatban foglaltak itt is érvényesek. Ami az egyik egyénnél vagy helyzetnél egyáltalában nem gyanus, a másiknál feltétlenül gyanussá válhat. Ha pl. a járőr egy ügynök ablakán éjjel bepillantván, azt csomagolásban találja, ez rendszerint nem gyanus, míg ha egy rendőri felügyelet alatt álló egyént ugyanebben a helyzetben talál, ez már okvetlenül gyanus körülmény. A gyanus körülményeket tehát a csendőrnek az adott helyzetből és személyekből minden egyes esetben külön-külön kell megállapítania.

ad 3.

A gyanus eszközök meghatározása terén az előbbi pontban mondtak szintén mértékadóul tekinthetők. A gyanus eszközöket külön-külön már annál is inkább

nem lehet felsorolnom, mert nincsen olyan eszköz, amely egyes helyzetben gyanussá ne válhatnék, hiszen minden eszközzel lehet bűncselekményt elkövetni. A feszítővas vagy egy csomó álkulcs a lakatos kezében esetleg még éjjel sem válik gyanussá, mert ezek foglalkozási körébe vágó szerszámok, ellenben ugyanezek az eszközök pl. egy ügynök, egy kereskedősegéd kezében már feltétlenül gyanussá lesznek, mert ezek az eszközök az illető hivatásának gyakorlásához egyáltalában nem szükségesek, annak foglalkozási körével egyáltalában nem függnek össze. Itt csak azt lehet mondanom, hogy valamely eszköz gyanussá válását a járőrnek minden egyes esetben külön-külön kell megállapítania, az adott helyzet-, személy- és körülményekből.

Példák:

1. A járőr november 15-én este 9 órakor az egyik tanyához érve, a tanya kapuja mellett egy elrejtőzött alakot lát, aki vastag husángot tart a kezében. A járőr közeledtére az illető a tanya másik oldala felé fut, miközben a kezében levő husángot gyorsan a közeli bokorba dobja. A járőr az illetőt utólérve, benne a szomszéd — másfélkilométerre levő — tanya tulajdonosának a fiát ismeri föl, akiről köztudomású, hogy a tanya tulajdonosának halálos ellensége és már több ízben fenyegette meg, hogy elteszi láb alól. Így tehát a Szut. 307. pontjában adott jogánál fogva ott-tartózkodásának és magatartásának igazolására szólítja fel. Nézzük most az egyes feltételeket: November 15-én este 9 órakor a tanyákon már rendszerint mindenki alszik, tehát éjjeli időnek számít. Gyanus körülmény az, hogy az illető ilyen időben egy messze fekvő tanyáról jött és a tanya kapuja mellett leskelődött; gyanus körülmény az is, hogy az illető a tanya tulajdonosának halálos ellensége; továbbá az illetőnek a járőr megpillantásakor tanúsított magatartása. Gyanus eszköz: a husáng. Nappal a husáng egy paraszt kezében egyáltalán nem feltűnő dolog, különösen nem tanyán. Ilyen időben és ilyen körülmények között azonban már jogosan azt a gyanút keltheti a járőrben, hogy ezzel a husánggal a tanya tulajdonosát akarja megverni, esetleg agyon is ütni. A járőr tehát az illetőt az általa gyanított bűncselekmény elkövetésének meggátlása, valamint alapos

és részletes kikérdezése végett a Szut. 310/e. alpontja alapján elővezeti.

2. A helyi ügyeleti járőr éjjel 1 és 2 óra között a Szut. 363. pontjában foglalt joga és kötelessége alapján Dömötör János szokásos büntettes ellenőrzése céljából annak lakása felé tart. Minthogy odaérkezésekor a lakásból világosság szűrődik ki, igyekszik a lakásba óvatosan betekinteni, ami az egyik ablakerésen át sikerül is. Ez alkalommal Dömötör ágyán kendőbe csavart csomagot lát, Dömötör pedig éppen öltözködik. A járőr erre Dömötör öltözködésének okát kiderítendő — a Szut. 471. pontja alapján lest tart. Rövid idő múlva Dömötör a házból kilép s az ágyán látott csomaggal a község felé tart. Az a körülmény, hogy Dömötör, mint szokásos büntettes 2 óra körül a lakásból csomaggal a kezében a község felé távozik, mindenesetre azt a gyanút ébresztheti a járőrben, hogy Dömötör nem jár igaz úton. Ezért tehát óvatosan Dömötör elé kerül. Dömötör a járőr megpillantásakor a kezében levő csomagot gyorsan az út árkába dobja. A járőr most már Dömötört magatartásának igazolására szólítja föl, egyben az eldobott csomag tartalmát is megvizsgálja, amelyben villanylámpát, régi ujságot, gittet és egy kicsorbult, életlen rohamkést talált. Nézzük most az egyes feltételeket. Éjjeli idő van. Dömötör éjjeli útja nagyon gyanús körülmény, amelyen a csomag gyors eldobása csak megerősíthet. A gitt, ujságpapír, kézi villanylámpa és a kicsorbult életlen rohamkés külön-külön még ennél az egyénnél sem gyanús tárgyak, így összeszedve azonban éppen arra alkalmasak, hogy velük ablakon át történt bemászás útján betöréses-lopást lehessen éjjeli időben elkövetni. Ezek a tárgyak tehát így összeszedve, ennél az embernél már a gyanús eszközök fogalma alá esnek. A fennálló helyzetből, Dömötör személyéből, magatartásából és az együtt tartott tárgyakból a járőr joggal következtethet arra, hogy Dömötör az éj leple alatt betöréses-lopást akart elkövetni, tehát a Szut. 310/e. alpontja alapján a további alapos kikérdezés és az esetleges eljárás megindítása végett Dömötört elővezetés céljából őrizet alá kell vennie.

310/f. alpont.

Ennek a pontnak az alapján csakis külföldit lehet elővezetni és pedig a következő két esetben:

1. ha jelentkezési kötelességének nem tesz eleget,
2. ha az ország területén engedély nélkül tartózkodik.

A külföldieknek az országba való belépését, itt tartózkodását, letelepülését és eltávozását az 1903. évi V. t.-c., az 1930. évi XXVIII. t.-c., valamint az 1930. évi november hó 8-án kelt 100.000/1930. számú B. M. körrendelet szabályozza. A külföldiek ellenőrzésének módját a Szut. 59. §-a tárgyalja.

Ellenőrzés szempontjából a 100.000/1930. számú B. M. körrendelet 1. §-a értelmében külföldi mindenki, aki a fennálló jogszabályok értelmében nem magyar állampolgár. (A magyar állampolgárság szempontjából tekintetbe kell vennünk az 1921. évi XXXIII. t.-c.-kel becikelyezett trianoni békeszerződés 61. pontját is. E pont végrehajtásáról szóló 65.000/1921. számú miniszterelnöki rendelet szerint ugyanis a békeszerződés 61. pontja értelmében mindazok a magyar állampolgárok, akiknek az illetőségi községe olyan területen feküdt, amelyet Magyarországtól a békeszerződés alapján valamely más államhoz csatoltak, tekintet nélkül arra, hogy a békeszerződés érvénybelépte alkalmával lakhelyük már Csonka-Magyarország területén volt, 1921 július 26-án eddigi magyar állampolgárságukat elvesztették és minden külön eljárás nélkül annak az államnak váltak jogérvényesen állampolgáraivá, amely állam fennhatósága alá került az illetőségi községük. A magyar állampolgárságukat így elvesztett egyéneknek azonban jogukban állt 1921 július 26-ától számítva egy éven belül magyar állampolgárságuk fenntartását igényelni. (Optálás.) Akik ezt megtették, mindaddig, amíg állampolgársági ügyük végleges elintézését nem nyert, ideiglenesen magyar állampolgároknak tekintendők. Akik az optálási kérelmet elmulasztották, azok a fenti alapon visszahonosításukat kérhették; annak végleges elintézéséig pedig ideiglenesen szintén magyar állampolgároknak tekintendők.)

Mielőtt az elővezetés eseteinek részletes tárgyalásába kezdenék, szükségesnek tartom, hogy legalább röviden az ország idegenforgalmának közgazdasági szempontból

való jelentőségére rámutassak, mert ez a körülmény a csendőr eljárásával lényegesen összefügg.

A világháború előtti években ezt a szót: „idegenforgalom“ vagy sohasem, vagy csak igen ritkán hallottuk. S ha mégis hallottuk, jelentőségével akkor sem voltunk tisztában. Pedig a földteke minden gyönyörűségét fellelhattük szegény megcsonkított hazánk régi határain belül. Ezekben az időkben — Olaszország és Svájc kivételével — még sehol sem csináltak nagy reklámot az idegenforgalomnak.

A háború befejezése után megindult a dollárok hazájából az utazók áradata és az az ország, amely kellő időben és kellő módszerrel magához tudta vonzani az idegent, boldognak nevezhette magát, mert az amerikai óceánjárók nem hoztak üreszebb utasokat, azok sok-sok pénzt hagytak az idegen országban. Ennek pedig óriási közgazdasági jelentősége van. Hogy mást ne említsek, köztudomású, hogy Olaszország és Svájc a háború előtti gazdasági jólétét jávarészben idegenforgalmának köszönhette. Alig volt valamirevaló módú középosztálybeli európai ember, aki e két országot legalább egy ízben fel ne kereste volna s a magával vitt pénze ott ne maradt volna.

A világháború óta még egy másik jelenség is mutatkozik. Az a sokezer ember, aki addig országa területét nem hagyta el, a háború folyamán — bár kénytelenségből — új nemzetek fiaival ismerkedett meg, ismeretlen természeti szépségeket látott. Az idők mulásával lassacskán elmosódott emlékezetükben a háború okozta sok-sok szenvedés és kín, helyüket a háború alatt látottak és tapasztaltak bővebb megismerése utáni vágy váltotta föl.

Szegény megcsonkított hazánk természeti szépségeiben nem veheti föl a versenyt sem Olaszországgal, sem Svájccal, de még pl. a szomszédos Ausztriával sem. Van ugyan Hortobágyunk, Balatonunk s bár fővárosunk ideális szépségű fekvésével a harmadik helyet foglalja el a világon, mindez nem olyan változatos, hogy önmagától biztosítaná az idegenek kiapadhatatlan körforgását. Nem mondhatjuk azért, hogy az idegenforgalmat illetően ná-

lunk teljes pangás van. Sőt! Ha nem is valami nagy arányban, de azért lassanként szaporodó számban mégis jönnek.

Az idegenforgalmat a lehetőség határain belül előmozdítani mindnyájunk érdeke, mert ma már minden gyermek tudja, hogy az élénk idegenforgalom fellendíti, megjavítja a gazdasági életet. Az idegenforgalom megalapozása, idegeneket vonzó programok rendezése nem a mi hivatásunk. Ami minket az idegenforgalomból érdekel, az főleg a hozzánk már bejött, a nálunk megforduló, avagy huzamosabb időn át itt tartózkodó idegekre vonatkozik.

Az idegen, amint egy országhatáron áthalad, új környezetbe érkezik, új atmoszférát lát és érez maga körül. Új arcok bukkannak fel előtte, új ország embereivel kerül hivatalos és magánérinkezésbe. Nem mindegy, hogyan fogadják őt az ország hivatalos és nemhivatalos közegei. Hogyan hangzanak a sokszor érthetetlen első szavak az idegen ajkáról. Kedvesen, előzékenyen, avagy nyersen és bántóan. A hivatalos közegek tapintatlanságát nem tudja többé jóvátenni semmi. Azok, akik idegen országokat keresnek fel és pénzük egy részét ebben az idegen országban hagyják, nem azért jönnek, hogy zaklatásoknak legyenek kitéve és minduntalan hivatalos ridegséggel és morózus arcokkal találkozzanak, hanem hogy állandó derűben lássanak, halljanak, tapasztaljanak, szórakozzanak. Elsőrendű közérdek tehát, hogy az a külföldi, aki akár barátságos érzületből, akár üzleti érdekből, vagy akár mint egyszerű turista az ország nevezetéseinek és sajátosságainak megtekintése, vagy az ország viszonyainak tanulmányozása végett az ország területére jön, a lehető legkevesebb zaklatásnak legyen kitéve.

Ne legyen azonban félreértés! Az országhatáron átjött idegen nemcsak amerikai jenki lehet! Lehet bolsevik agitátor is, vagy selyemcsempész. Kell is tehát az idegent igazoltatni, ellenőrizni, mert közérdek az is, hogy az ország belső viszonyai szempontjából nem kívánatos, vagy egyenesen kártékony egyéniségekkel szemben a legszélesebbkörű és legaggódóbb ellenőrzés fejtsék ki.

Ezt a két szempontot csak úgy tudjuk összeegyezt-

tetni, ha munkánkat a legmesszebbmenő udvariassággal, barátságosan végezzük, ha lesz egy-két kedves szavunk az idegenhez, mert akkor ennek eszébe sem fog jutni, hogy zaklatják. Ott pedig, ahol az ellenőrzés alkalmával azt látjuk, hogy az illető a közérdekre káros, a legnagyobb szigorral kell fellépünk. Nem tudom eléggé hangsúlyozni, mennyire fontos az, hogy az idegenekkel szemben hatványozott mértékben legyünk udvariasak. Még azzal szemben is, aki jelentkezési, illetve bejelentési kötelezettségének — sokszor elnézésből vagy tudatlanságból, esetleg felületességből — nem tett eleget, a legnagyobb udvariassággal és tapintattal kell fellépünk. Ilyen esetben az elővezetéstől még akkor sem lehet eltekintünk, ha az illető jóhiszeműsége nyilvánvaló is, mert a Szut. 310/f. alpontja az elővezetést kötelezővé teszi. A csendőr kimért, de udvarias magatartása azonban itt is enyhítőleg hathat. Ilyen esetekben a csendőr mindenkor ki tudja mutatni azt, hogy a szabályokhoz kénytelen alkalmazkodni, azonban a törvény szigorát tapintatos magatartásával épen a csendőr enyhíti. Ilyenkor az elővezetendő egyén is belátja a csendőr kötött helyzetét, sőt rendszerint elismerőleg fog nyilatkozni a csendőrség pontos, lelkiismeretes kötelességteljesítéséről és udvarias magatartásáról. Az idegen látni fogja, hogy nálunk a közbiztonság szigorú, megbízható, de tapintatos csendőrök vállain nyugszik.

ad 1.

Az első rész alapján azokat a külföldieket kell elővezetnünk, akiknek az ország területén való tartózkodásra van ugyan engedélyük, de az előbb említett 100.000/1930. számú B. M. körrendeletben foglalt jelentkezési kötelezettségüknek nem tettek eleget.

A jelentkezési kötelezettség a következő:

a) az a külföldi, akinek nincs szállásadója (pl. ha saját főbérleti lakásában vagy házában száll meg), köteles úgy érkezését, mint távozását 24 órán belül a községi jegyzőnél bejelenteni. A bejelentés az ugyanazon községben történő szállásváltoztatás esetében is kötelező. Hat napot meg nem haladó tartózkodás esetében az érke-

zéssel egyidejűleg a távozás is bejelenthető. (100.000/1930. B. M. rend. 7. §. 1. és 3. bek.)*

b) A határátlépés ellenőrzésével megbízott rendőrhatalósági közegek kötelezhetik a külföldit arra, hogy tartózkodási helye elsőfokú rendőrhatalóságánál megérkezése után 24 órán belül személyesen jelentkezze, ha a belépő külföldi személyazonossága, megbízhatósága, vagy okmányainak hitelessége stb. kétséges. (100.000/1930. sz. B. M. rend. 4. §., 3. bek.)

c) A főszolgabíró azokat a külföldieket, akik az állam érdekeire, a közbiztonságra, vagy a közrendre gyanusak, de velük szemben a kiutasítás mellőzhető, időnként személyes jelentkezésre kötelezheti. (100.000/1930. sz. B. M. rend. 14. §., 1. bek.)**

A jelentkezés megtörténtét a külföldi az a) alatti esetben a legutolsó be-, illetve kijelentő szelvénnel, a b) és c) alatti esetben pedig a rendőrhatalóság által az útlevele vagy más igazolványra rávezetett legutolsó jelentkezésről szóló záradékkal igazolja.

Példák:

4. Popesku Toma, román állampolgár, földbirtokos, rokonainak meglátogatása és családi ügyeinek elintézése céljából Mérek községbe érkezik. Már két napja ott-tartózkodik, de megérkezését sem a szállásadó, sem ő nem jelentette be a jegyzőnél. A járőrnek a külföldiek ellenőrzése alkalmával a bejelentést igazoló szelvényt nem tudja bemutatni, tehát a járőr Popeskut a Szut. 310/f. alpontja alapján a 100.000/1930. B. M. rend. 19. §. 11/2. és 3. pontjába ütköző kihágás miatt tényvázlat kíséretében a mátészalkai főszolgabíróhoz elővezetni (Szut. 465. és 541/d. pont), a szállásadót pedig az

* A külföldivel együtt érkező családtagok közül azokat, akiknek önálló keresetük vagy külön háztartásuk van, külön kell bejelenteni.

Ha a külföldi abból a községből (városból), ahol állandó lakásra engedélye van, csupán ideiglenesen távozik el anélkül, hogy az ország területét elhagyná, sem távozását, sem visszatérését nem kell bejelenteni.

A határszéli (birtokos, munkás) utiigazolvánnyal vagy alkalmi utilappal közlekedő külföldi az u i okmányában megjelölt területre történt érkezését vagy onnan való távozását bejelenteni nem köteles. (1. 100.000/930. B. M. rend. 7. §. 2., 5. és 6. bek.)

** Az időnkénti jelentkezésre kötelezett külföldi a részére tartózkodási helyül kijelölt községet (várost) a hatóság engedélye nélkül el nem hagyhatja. (100.000/1930. B. M. rend. 14. §. 2. bek.)

1903. évi V. t.-c. 11. §-ba ütköző kihágás miatt ugyanoda feljeleníteni köteles. (Szut. 460/g. pont és a 100.000/1930. B. M. rend. 4. §. 1. bek.)

2. Az idegenek ellenőrzése alkalmával a járőr már három nap óta Nagycenk községben tartózkodó külföldi egyént talál, aki bejelentőlap-szelvényét felmutatja ugyan, de az útlevélbe beírt személyes jelentkezési kötelezettsége dacára a jegyzőnél személyesen nem jelentkezett. A járőr tehát az illetőt a Szut. 310/f. alpontja alapján a 100.000/1930. B. M. rendelet 19. §. II/7. pontjába ütköző kihágás miatt tényvázlat kíséretében a soproni főszolgabíróhoz elővezeti. (Szut. 465. és 541/b. pont.)

3. A bajai főszolgabíró Trupac János jugoszláv állampolgárt azért, mert az állam érdekeire gyanusnak találta, a 100.000/1930. számú B. M. rendelet 14. §-a alapján rendőri felügyelet alá helyezte és kéthetenként a községi előljárásnál való jelentkezésre utasította. A bajai őr járőre az idegenek ellenőrzése alkalmából megállapítja, hogy Trupac már három hete a községben tartózkodik, azonban jelentkezési kötelezettségének nem tett eleget. A járőr tehát Trupacot a Szut. 310/f. alpontja alapján a 100.000/1930. B. M. rendelet 19. §. I/5. pontjába ütköző kihágás miatt tényvázlat kíséretében a bajai — mint illetékes — főszolgabíróhoz elővezeti. (Szut. 465. és 541/b. pontok.)

ad 2.

A második részben foglaltak alapján azokat a külföldieket kell elővezetni, akik:

a) az ország területére engedély nélkül jöttek be (100.000/1930. B. M. rend. 2. §.);

b) az ország területének elhagyását bejelentették ugyan (100.000/1930. B. M. rend. 7. és 9. §.), azonban az ország területét az előírt időre nem hagyták el, hanem más helyre mentek;

c) akik az ország területén már három hónapon túl tartózkodnak, de a további tartózkodási engedélyt nem szerezték meg (100.000/1930. B. M. rend. 9. §.);

d) akik az ország területén a 100.000/1930. B. M. rend. 9. §-ában meghatározott időn túl lakhatási engedély nélkül laknak (100.000/1930. B. M. rend. 10. §.);

e) akik átutazási láttamozás (vizum) alapján az or-

szág területén külön engedély nélkül két napnál tovább tartózkodnak (100.000/1930. B. M. rend. 4. §. utolsó bek.);

f) akik ki lettek utasítva és az adott záros határidőn belül az ország területét nem hagyták el. (100.000/1930. B. M. rend. 9. §. utolsóelőtti, 11. §. utolsó és 13. §. utolsó bekezdései.)

Példák:

1. A nagyecsed i örs bizalmas úton arról szerez tudomást, hogy Weisz Samu fábiánházai szatócshoz havonta 3—4 ízben a pár kilométerre román átcsatolt területen levő Csanáros községben lakó sógora — Klein Ignác — engedély nélkül jár át. Egy alkalommal a községben portyázó járőr bizalmas úton tudomást szerez arról, hogy Klein ismét Weisznél tartózkodik. A járőr Kleint a Szut. 486. pont-3. bekezdésében foglalt jogánál fogva igazolásra szólítja fel. Ez alkalommal Klein bevallja, hogy a határ átlépésére semminemű engedélye nincs. Minthogy a románok sem útlevelet, sem más határátlépési igazolványt nem adnak neki, kénytelen a határon átszökni, hogy üzleti ügyeit lebonyolíthassa. A járőr amellet, hogy Weiszot az 1903. évi V. t.-c. 11. §-ába ütköző kihágás miatt a főszolgabírónak feljeleni (Szut. 460/g. pont és a 100.000/1930. B. M. rend. 7. §. 1. bek.), Kleint a Szut. 310/f. és 486. pontja alapján jogtalan határátlépés miatt (100.000/1930. B. M. rendelet 19. §. 11/6. pont) tényvázlat kíséretében a mátészalkai főszolgabíróhoz elővezeti. (Szut. 465. és 541/b. pont).

2. A rábapordányi örs járőre portyázás közben Bágyog községben meglátja Berger Endre osztrák átcsatolt területbeli lakost, akiről tudja, hogy ezelőtt öt nappal jelentette be Rábapordányon az ország területének elhagyását. A járőr a Szut. 310/f. alpontja alapján a 100.000/1930. B. M. rend. 19. §. 1/1. pontjába ütköző kihágás miatt a 100.000/1930. B. M. rendelet 7. és 9. §-a értelmében tényvázlat kíséretében (Szut. 465. és 541/b. pont) a csornai főszolgabíróhoz elővezeti, azt pedig, akinél Berger új szállást vett ki, az 1903. évi V. t.-c. 11. §-ába ütköző kihágás miatt ugyanoda feljeleni. (Szut. 460/g. pont és a 100.000/1930. B. M. rend. 4. §. 1. bek.)

(Az ilyen egyénekekkel szemben a legnagyobb óvatossággal, körültekintéssel kell eljárunk, mert az, aki az országból

való eltávozását bejelentette és az országot az előírt idő alatt nem hagyja el, rendszerint nem jár igaz úton. A nyomozást tehát abba az irányba is be kell vezetni, hogy az illető miért jelentette be eltávozását, a bejelentés dacára miért ment más helyre, kikkel érintkezett, stb.)

3. A zsákai örs járőre egy alkalommal azokat ellenőrzi, akik az ország területén már három hónap óta tartózkodnak, de a tartózkodási engedély megszerzéséről az örsöt még nem értesítették. (Szut. 378. pont, 2. bek.) Ez alkalommal az egyik külföldi sem a tartózkodási engedélyt felmutatni, sem annak megadása iránt benyújtott kérelmét igazolni nem tudja. A járőr tehát az illetőt a Szut. 310/f. alpontja alapján a 100.000/1930. B. M. rend 19. §. I/1. pontjába ütköző kihágás miatt tényvázlat kíséretében (Szut. 465. és 541/b. pont) a berettyóújfalusi főszolgabíróhoz elővezeti

4. A keszthelyi örs járőre a külföldiek ellenőrzése alkalmával az egyik szállóban olyan külföldit talál, akinek csak az országban való átutazásra van engedélye és már öt nap óta az ország területén tartózkodik. Tekintettel arra, hogy azokat, akik csak átutazásra kaptak engedélyt, illetve csak ilyen vízummal vannak ellátva, a hatósági közegek mindenkor külön is figyelmeztetik az ország területének az előírt kétnapi határidőn belül való elhagyására vagy a tartózkodási engedély megszerzésére, az ilyen egyénekekkel szemben a törvény teljes szigorával kell fellépni. Az ilyeneknek még annak a megállapítása is fontossággal bír, hogy mit csináltak az országban, kikkel érintkeztek, hol tartózkodtak, mert az ilyen külföldiek — ha rendes úton járnak —, kétszeresen ügyelnek arra, hogy a rájuk vonatkozó szabályokat pontosan betartsák. A járőrnek tehát az illetőt a 100.000/1930. B. M. rendelet 4. §. utolsó bekezdése értelmében a Szut. 310/f. alpont alapján a hivatkozott rendelet 19. §. I/1. pontjába ütköző kihágás miatt tényvázlat kíséretében a keszthelyi — mint illetékes — főszolgabíróhoz elő kell vezetnie. (Szut. 465. és 541/b. pont.)

5. A vásárosnaményi örs a külföldiek ellenőrzése alkalmával megállapítja, hogy Weiszfeld Dávid cseh állampolgár vásárosnaményi kereskedősegéd, nyolc hónapra kiállított lakhatási engedélye lejárt. Minthogy nevezett a 100.000/1930. B. M. rendelet 10. §-a értelmében az ország területén engedély

nélkül tartózkodik, nevezett a hivatkozott B. M. rendelet 19. §. 1/1. pontjába ütköző kihágás miatt a 310/f. alpont alapján a vásárosnaményi — mint illetékes — főszolgabíróhoz elő kell vezetni. (Szut. 465. és 541/b. pont.)

6. Arnaldó Fracconi olasz állampolgár — sárvári selyemgyári munkás — kötekedő, izgága természetű ember. Egy alkalommal a Kbt. 75. §-ába ütköző kihágás miatt a főszolgabíró megbüntette, egyben az ország területéről kiutasította és 10 napon belül az ország területének elhagyására utasította. A sárvári őrs járőre a 11. napon az illető eltávozását ellenőrizve, még mindig Sárvárott találja. A járőrnek tehát Fracconit a Szut. 310/f. alpontja alapján a 100.000/1930. B. M. rendelet 19. §. 1/4. pontjába ütköző kihágás miatt tényvázlat kíséretében a sárvári — mint illetékes — főszolgabíróhoz elő kell vezetnie. (Szut. 465. és 541/b. pont.)